

Міністерство освіти і науки України

Департамент освіти і науки
Харківської обласної державної адміністрації

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Університет бібліотекознавства та інформаційних технологій
(Софія, Болгарія)

Національний університет «Одеська політехніка»

Національний транспортний університет

Харківська державна академія культури

До святкування Міжнародного дня рідної мови

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ

XIV Міжвузівський семінар

Збірник наукових доповідей

Випуск 14

16 лютого 2023 року

**Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»**

Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання : збірник наукових доповідей : XIV Міжвузівський науково-практичний семінар, 16 лютого 2023 р., м. Харків. – Харків : Нац. аерокосм. ун-т ім. М. Є. Жуковського «Харк. авіац. ін-т», 2023. – Вип. 14. – 120 с.

Збірник містить тези наукових доповідей викладачів, аспірантів, магістрів, студентів українських закладів вищої освіти, у яких висвітлено актуальні напрями наукових пошуків у сфері соціальних комунікацій та інформаційних послуг, проблемні аспекти медіакомунікації, технології інформаційних протистоянь під час війни, тенденції в соціально-філософських та історико-філософських дослідженнях, зокрема щодо переоцінки культурних феноменів у кризових обставинах, міжособистісних взаємин у соціально-політичному дискомфорті, трансформації історичної пам'яті українців під впливом російської агресії. Також увагу приділено ключовим питанням організації освітнього процесу, проблемам лінгвістичної взаємодії та лінгвістичної інтерпретації національної ідентичності в контексті воєнного часу.

Представлені в збірнику матеріали міжвузівського семінару будуть в нагоді студентам, викладачам, науковцям у галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи, філології, прикладної лінгвістики, філософії, культурології, психології, педагогіки, соціології, права.

Рекомендовано до друку рішенням засідання кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (протокол № 7 від 02.03.2023 р.) та рішенням Ученої ради Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (протокол № 8 від 22.03.2023 р.).

За зміст публікацій несуть відповідальність автори.

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ
XIV Міжвузівського науково-практичного семінару
«Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання»

Голова:

***Нечипорук Микола Васильович** – д. т. н., професор, ректор
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»*

Співголова:

***Прилуцька Алла Євгеніївна** – к. філос. н., доцент, професор ХАІ
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»*

ЧЛЕНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

***Павліков В. В.** – д. т. н., старший науковий співробітник, проректор з наукової роботи Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»*

***Петрик В. Л.** – канд. тех. н., доцент, декан факультету міжнародних комунікацій та підготовки іноземних громадян Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»*

***Чістякова І. М.** – канд. філос. наук, доцент, завідувач кафедри міжнародних відносин та права Національного університету «Одеська політехніка»*

***Палеха Ю. І.** – канд. іст. н., професор кафедри інформаційно-аналітичної діяльності та інформаційної безпеки Національного транспортного університету (Київ)*

***Соляник А. А.** – д. пед. н., професор, декан факультету соціальних комунікацій і музейно-історичної діяльності Харківської державної академії культури*

***Богдан О. М.** – старший викладач кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»*

***Кунденко Я. М.** – к. філос. н., доцент, доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін Харківського національного університету будівництва та архітектури*

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор і укладач:

*Прилуцька Алла Євгенівна – к. філос. н., доцент, професор ХАІ
Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»*

Редактори:

Богдан О. М. – старший викладач кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

Дмитренко Є. В. – к. філол. н., доцент, доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

Заверющенко О. Л. – к. філол. н., доцент, доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

Карпенко О. О. – к. пед. н., доцент, доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

Коновченко О. В. – к. філол. н., доцент, доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

Кравченко І. М. – методист 1 кат. відділу міжнародних зв'язків Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»

Шленьова М. Г. – канд. філол. наук, доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ»

СЕКЦІЯ І
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. ІНФОРМАЦІЙНА СПРАВА

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991145>

**ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ
УКРАЇНИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ**

Прилуцька А. Є., професор ХАІ, завідувачка кафедри

документознавства та української мови

Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського

«ХАІ»,

Кузьміна С. В., асистент кафедри психології

Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського

«ХАІ»

У сучасних умовах зіткнення різновекторних національних інформаційних інтересів, поширення інформаційної експансії та агресії забезпечення інформаційної безпеки стає стратегічним завданням кожної держави. Питання збереження інформаційного суверенітету, формування ефективної системи безпеки в інформаційно-сервісній сфері, упровадження моделей протидії інформаційно-психологічним операціям є особливо важливим для України.

Дійсно, в умовах військового вторгнення захист національного інформаційного простору від негативних інформаційно-психологічних впливів, операцій, гарантування інформаційної безпеки та інформаційного суверенітету стають чинниками збереження державності, культури та національної ідентичності України та її функціонування в системі міжнародних комунікацій.

На думку сучасних науковців соціогуманітарного знання, інформаційна безпека є інтегрованою складовою національної безпеки. В умовах тотальної інформатизації всіх галузей суспільного життя її

розглядають як пріоритетний фактор державної політики. Формування системи інформаційної безпеки передбачає забезпечення якісного всебічного інформування громадян та вільного доступу до різних джерел інформації. Крім того, забезпечення інформаційної безпеки – це заходи контролю за непоширенням дезінформації, для збереження інформаційного суверенітету, протидії негативним інформаційно-психологічним пропагандистським впливам та захисту національного інформаційного простору від маніпуляцій, інформаційних війн та операцій.

Сьогодні існує декілька концептів трактування інформаційної безпеки в контексті національної безпеки. Наприклад, інформаційну безпеку розглядають як самостійний елемент національної безпеки будь-якої країни, а з іншого – як інтегровану складову будь-якої іншої безпеки – військової, економічної, політичної тощо. Найповнішим, на нашу думку, є розгляд інформаційної безпеки як рівня захищеності життєво важливих інтересів особистості, суспільства й держави, за якого зводиться до мінімуму завдання збитків через неповноту, невчасність і недостовірність інформації, негативний інформаційний вплив, негативні наслідки функціонування інформаційних технологій, а також через несанкціоноване поширення інформації.

Тому вирішення питань координації міжнародних зусиль та розробка стратегії інформаційної безпеки держави потребує комплексного з використанням засобів та методів сучасної інформології, психології, політології, соціології, правознавства тощо.

Зараз Україна є об'єктом агресивного інформаційного тиску, інформаційно-психологічних впливів та операцій. Крім того, через російські пропагандистські інформаційно-психологічні кампанії, акції, медіазаходи відбувається потужний інформаційний тиск не лише на суспільну свідомість громадян України, а й на світову громадськість, на всі види міжнародної діяльності.

Сучасні технології негативних інформаційно-психологічних впливів стають загрозою на усіх рівнях державної влади та громадянського суспільства. Тому заходами протидії масштабним негативним інформаційно-психологічним впливам, операціям та війнам з боку владних органів України має бути формування стратегії інформаційної безпеки. Пріоритетними завданнями, на нашу думку, повинні бути такі:

- широка інтеграція України до світового простору в усіх галузях міжнародної співпраці;
- консолідація з міжнародними інформаційними та інформаційно-телекомунікаційними структурами;
- створення власної стратегії розвитку та захисту національного інформаційного простору;
- розширення програм, курсів з медіаосвіти для формування медіаграмотності населення;
- правове забезпечення функціонування системи інформаційної безпеки, узгодження національних та міжнародних стандартів в регулюванні інформаційної політики держав;
- підвищення якості та привабливості вітчизняної інформаційної продукції та інформаційних послуг;
- активна взаємодія органів державної влади та інститутів громадянського суспільства під час формування, реалізації та коригування державної політики в інформаційній сфері.

Отже, в умовах сучасної інформаційної війни національний інформаційний простір України є недостатньо захищеним від зовнішніх негативних пропагандистських інформаційно-психологічних загроз. Тому захист інформаційного суверенітету, формування ефективної системи інформаційної безпеки України, розроблення дієвих тактик протидії медіаагресії повинні стати стратегічними завданнями як на рівні органів державної влади, так і на рівні недержавних соціальних структур нашого суспільства.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991167>

***PERSUASIVE COMMUNICATION STRATEGIES AS A MANDATORY
COMPONENT IN TRAINING MASTER'S DEGREE STUDENTS
MAJORING IN INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVAL STUDIES***

***Karpenko O. O., PhD (in Pedagogy), Associate Professor,
M. Ye. Zhukovskyi National aerospace university
«Kharkiv Aviation Institute»***

Modern challenges to increasing the quality of higher education require mastering relevant students' levels of English in all fields of knowledge of their future professional activity. In this context, the problem of implementing professional subjects into the curricula of master's degree students is of great interest. It is very important for them to apply their knowledge and skills to achieve professional success in Ukraine and abroad.

The course "Persuasive Communication Strategies" was taught for master's degree students as an optional subject for 3 years, but taking into account its popularity among students it was decided to include it as a mandatory discipline for master's degree students majoring in Information, Library and Archival Studies.

The purpose of the discipline is to form a system of theoretical knowledge and applied skills of students to develop their persuasive communication skills so that to ensure effective communication in the academic and professional environment and achieve personal and professional success in life.

There are some objectives of the course including the study of the following:

- advanced persuasive communication strategies used in interpersonal communication, including persuasion principles, persuasion strategy (campaign planning and research), persuasion tactics (copywriting, website design, etc.);
- social impact of persuasive campaigns;

– creation and evaluation of convincing messages, development of critical thinking, mastering the rules of persuading anyone in oral and written communication (self-presentation, public speaking and influencing people, etc., advertising copywriting, etc.).

After studying the course students must acquire the following competencies as their abilities to motivate people and realize a common goal; to generate new ideas (creativity); to identify, pose and solve problems; to work in a team to solve professional problems; as well as to improve the level of information culture permanently.

In addition, among their expected learning outcomes are: to form strategies for system organization, modernization, and improving the management effectiveness of professional activities in Information, Library and Archival Studies.

The content of the course consists of two modules.

The first module is devoted to theoretical aspects of persuasive communication and includes four themes, which will be described below.

The first theme is Persuasive Communication Strategies as a study discipline where is highlighted the scientific apparatus of the discipline, the basic concepts of the course, its place among other sciences, and its significance for academic and professional activities. The theme of practical training within the theme is devoted to conceptual guidelines of the discipline for academic and professional activities.

In the 2nd theme, students can know about the rhetorical foundations of communication, particularly about ethos, pathos, logos as the main ways of convincing the audience; basic laws of rhetoric; argumentation as a component of convincing communication. The practical training theme here is the classical rhetorical canon's main stages and components.

The 3rd theme of the 1st Module is devoted to the basics of the speaker's interaction with the audience by paying attention to functions and requirements

for speakers; strategies and tactics of the speaker which is very important for any professional kind of activity. During the theme, practical training concerns basic interaction techniques between the speaker and the audience.

Taking into account the common problem of the availability of fear of speaking 4th theme is devoted to glossophobia as an obstacle to convincing communication including the nature of the phobia of public speaking; stages of glossophobia; techniques for overcoming glossophobia. During their practical training, students learn to overcome the fear of public speaking.

The content of 2nd module, Applied Aspects of persuasive communication, consists of four themes too.

1st theme is devoted to communicative skills of public speaking, in particular types of self-presentation, oral and documentary presentation (summary and interview), the latest forms of self-presentation; reframing perception for meetings; modern media in self-presentation. During practical training students master skills of basic strategies of self-presentation.

When learning 2nd theme students can know everything about presentation as an important tool of public communication including types of presentations; persuasiveness of presentations; speech, stylistic and communicative principles of presentation; media in presentations which they can master during their practical training concerning presentations in public speaking;

Theme 3 is devoted to the persuasiveness of public speaking, in particular to methods of persuasion; psychology of influence; protection against manipulation; speechwriting techniques. And at their practical classes, students can all possibilities to practise diversification of public speeches in the persuasion of the audience

And, at last, 4th theme is geared toward copywriting as a component of convincing communication that allows students to know about functions and requirements for copywriters; basic copywriting techniques; advertising copying in convincing communication; media copywriting technologies. All students are

involved in using copywriting to convince the target audience during their practical training.

The mandatory course Persuasive Communication Strategies allows master's degree students majoring in Information, Library and Archival Studies to master not only soft skills, which are in employers' demands but also to realize their potential in professional careers for Ukraine's prosperity.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991184>

**ТЕКСТИ АНГЛОМОВНИХ ДІЛОВИХ ЛИСТІВ
(БРИТАНСЬКА ТРАДИЦІЯ)**

**О. Л. Заверющенко, к. філол. н., доцент кафедри
документознавства та української мови**

**Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»**

Як відомо, текст будь-якого документа, у тому числі ділового листа, має реквізити, до переліку яких належить також і текст листа. Залежно від виду ділової кореспонденції (інформаційний лист, лист-прохання й відповідь на нього, лист-нагадування, лист-підтвердження, лист-запрошення, лист-представлення, лист-співчуття) текст може починатися типізованими фразами-кліше. Для інформаційного листа це може бути початок речення, де привертають увагу читача відповідною формулою на зразок: *I am writing to draw your attention to..., It has come to our attention that ..., A couple of upcoming events to draw your attention to:...* Як варіант можна розглядати початкове речення тексту листа, у якому автор безпосередньо вказує на те, що хоче поінформувати адресата про щось, наприклад: *I am writing to inform you that ..., We are pleased to inform you that..., Following my email last night, I am writing to inform you that..., I am writing today to share information about ...*

Третій варіант початку інформаційного англійського листа є подібним до перших двох і має відмінність лише у формулюванні думки за допомогою інших граматичних засобів (замість поінформувати – дати знати про щось, розповісти, повідомити): *I am writing to let you know that..., Just an email to let you know that..., This is to let you know that..., We are pleased to tell you that..., I am delighted to report that (I am delighted that...).*

Ураховуючи британську етикетну традицію, текст листа може

містити ввічливі вирази на кшталт: *We're happy to inform you that your booking has been processed successfully. I am writing out of courtesy to let you know that...*

Цікавим варіантом вступної частини інформаційного ділового листа є вказівка на те, що адресат хоче оновити деякі дані (познайомити з деякими даними): *I am writing to update you with ...* Початок листа є вступною частиною до основної інформації, тому формальне початкове речення з посиланням на попередні події є повідомленням про нові факти: *As you may be aware, ... As you are aware, ...*

Лист-прохання про підтвердження зазвичай починають таким чином: *I would be grateful if you could respond by Monday 21st November to confirm...* Прохання про підтвердження отримання електронного листа може бути сформульовано реченням, подібним до цього: *In the meantime I would be grateful if you would acknowledge receipt of this email.* Відповідь на лист-прохання про підтвердження зазвичай очікують у вигляді електронного листа: *Should you wish to attend please will you let us know by emailing...*

Лист-нагадування розпочинають фразами на зразок: *This is just to remind you that... Just a reminder...* Таке нагадування може містити прохання подати згоду або відхилити: *This is a reminder to submit a consent or decline for ...* Це може бути ввічливе нагадування про повернення чогось, узятого в борг: *This is a courtesy notice to remind you that the item(s) listed below, which you have on loan, are due soon.*

У листі-підтвердженні типізованою є початкова фраза на зразок *I can confirm that... (Further to my previous email, I can now confirm that ...)*. Це речення може бути поширеним етикетною формулою: *I am pleased to confirm that...* Для підтвердження отримання замовлення обирають такі варіанти речень: *We have received your order and it's currently being processed.*

Thank you for booking with Your Leisure.

Щоб представити себе, у ділових листах використовують фразу *I am writing to introduce myself to you as...* Лист-запрошення, як правило, розпочинають мовними конструкціями, що супроводжують виразами для висловлення найщиріших і найтепліших емоцій: *I have great pleasure in inviting you to ... You are warmly invited to attend our concert on Friday 25th November, 7.00pm – 8.00pm in Taylor Hall. You are cordially invited to the Kirby production of 'A Christmas Carol' by Charles Dickens.*

Так само офіційний лист-співчуття з приводу втрати високопоставленої особи, у даному разі Її Величності Королеви Єлизавети II, починається з висловлення найщирішого співчуття громаді: *As a community, I am sure that we all offer our sincere condolences, thoughts and prayers to the Royal Family and the nation, following the news of the passing of Her Majesty Queen Elizabeth II.*

Зазвичай після викладу основної інформації основна частина інформаційного листа закінчується однією з усталених фраз, які заохочують адресата до подальшого спілкування (співпраці), підтримки зв'язку, відповіді на запитання (запити), надання додаткової інформації: *If you have any questions, or require any further information, please do not hesitate to contact me. If you require any further information in the meantime, please do not hesitate to contact me. If you have any questions relating to this event, please do not hesitate to contact me. If you have any questions/queries please contact me on... If you require any further information please do not hesitate to contact me by email. Should you have any questions or concerns about any of the topics covered, please do not hesitate to contact me. Any queries please let me know. I hope that you find this information useful.*

Особливістю електронної кореспонденції є прикріплені документи, які призначені для перегляду адресатом. За їх наявності в основній частині листа зосереджують на цьому увагу читача: *Please see attached letter with details of...Please find attached the following documents for your reference:...*

Текст електронного листа може містити вибачення за незручності (*Sorry for any inconvenience. Apologies for any inconvenience caused.*), повторне надсилання (*Apologies if you have already received this message, some emails didn't reach recipients yesterday so we wanted to re-send for confirmation*), помилку (*Apologies for the confusion*). Наприкінці тексту листа британці зазвичай пишуть: *I look forward to hearing from you*. Це може бути подяка за розгляд інформації: *Thank you for considering this and I look forward to hearing from you*.

Отже, текст британського ділового листа має високий ступінь стандартизації, типізації речень, зокрема на початку, у кінці тексту, характеризується наявністю великої кількості мовних штамів, кліше, що пояснюється традицією та часто залежить від виду ділової кореспонденції.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991243>

**ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК
У СУЧАСНИХ УМОВАХ**

Парафійник Н. І., канд. філос. наук, доц.

*Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Провідне місце в системі документно-інформаційних комунікацій України посідають бібліотеки. На території нашої країни діють бібліотеки й системи бібліотек, які відрізняються за цільовим призначенням, складом користувачів, складом фондів тощо.

Закон України «Про інформацію» покладає на бібліотеки відповідальність за повноту задоволення суспільного попиту на інформацію. Потреба в достовірній, оперативній інформації для переважної більшості населення може бути задоволена лише через бібліотеки, які безкоштовно надають доступ до інформації та знань.

Бібліотеки організовують свою діяльність відповідно до викликів сьогодення. Їх діяльність визначається соціально-економічними, політичними, культурними, воєнними процесами, які відбуваються в українському суспільстві. Українські бібліотеки орієнтуються й на європейський досвід бібліотечного обслуговування. Вони пропонують різноманітні напрями та форми надання населенню інформаційно-комунікаційних, культурно-мистецьких і дозвільних послуг відповідно до потреб часу та відповідності європейському рівню.

Бібліотеки, як соціальні інститути, надають членам суспільства можливість задовольняти свої інформаційні потреби через сукупність документів, накопичених у їх фондах, а також використовувати для цих цілей інформаційні ресурси інших бібліотек і установ. При цьому інформаційні запити користувачів можуть носити найрізноманітніший

характер і стосуватися як різних сфер професійної діяльності, так і повсякденного життя.

Сьогодні бібліотеки – центри інтелектуального та духовного життя громади. Важливе місце в їх діяльності займає інформаційна взаємодія з населенням та органами місцевої влади. Вони виступають посередниками між місцевою владою та громадою, залучають громадян до електронного урядування. Поширенню можливостей електронного урядування бібліотеками серед населення сприяв проект: «Публічні бібліотеки – мости до електронного урядування». З метою налагодження більшої взаємодії громадян та органів місцевої влади бібліотеки проводять громадські обговорення. Найчастіше такі заходи проводять для висловлення думки громадськості щодо конкретного рішення або заходу місцевої влади. Громадські слухання виступають як форум, на якому збираються окремі громадяни, групи громадян та місцеві посадові особи для обміну думками та інформацією щодо конкретного питання перед прийняттям рішення або з метою зміни вже прийнятого. Велика кількість вітчизняних бібліотек практикують скайп-зустрічі з представниками влади, які не завжди мають час завітати до бібліотеки та відповісти на питання, що турбують сьогодні громаду, активно залучають мешканців громади до участі в аматорських клубах найрізноманітнішої спрямованості, проводять різноманітні майстер-класи.

Майже в усіх бібліотеках оформлені комп'ютеризовані місця з безкоштовним доступом до мережі Інтернет. Активне використання бібліотечними установами засобів мережі Інтернет, зокрема соціальних мереж, надає широкі комунікаційні можливості для спілкування як в межах населеного пункту, так і поза ним. Завдяки використанню сучасних інформаційних технологій бібліотека не тільки пропонує доступ до інформаційних ресурсів, що належать іншим суб'єктам інформаційного простору, а й створює електронні інформаційні ресурси (бази даних,

колекції оцифрованих документів, веб-сайти та веб-портали). Завдяки використанню в бібліотечно-інформаційному обслуговуванні новітніх технологій бібліотеки залучають до себе нові категорії користувачів.

В умовах загарбницької війни бібліотеки стали центрами комунікації й толерантності, місцем психологічної допомоги громадянам. Національна юридична бібліотека України у співпраці з Інститутом інформаційних технологій Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського започаткували роботу інформаційно-аналітичного ресурсу «Біженці та вимушено переміщені особи (Refugees and internally displaced persons)» nbuv.gov.ua/powar. Він містить структуровану базу даних, що відображає національні та міжнародні напрацювання у сфері захисту прав вимушених переселенців, їх інтеграції в нові територіальні громади. У бібліотеках вимушені переселенці можуть отримати необхідну юридичну інформацію, психологічну підтримку, доступ до Інтернету тощо. У них місцеві жителі плетуть маскувальні сітки на передову, збирають книги для бійців, що проходять реабілітацію після поранення. Бібліотеки – потужні центри інформаційного спротиву та інформаційної боротьби.

Отже, інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотеки має відповідати потребам суспільства. Сучасна бібліотека – це комфортний й технічно обладнаний інформаційний центр, що має безліч ресурсів для задоволення громадянами професійних і повсякденних потреб, активного проведення дозвілля. Упровадження в роботу бібліотек сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє надавати якісні інформаційні послуги, сприяє покращенню їх іміджу. Вони є важливим центром громадського життя та інноваційного розвитку громади.

В умовах повномасштабної війни бібліотеки залишаються доступним та безкоштовним джерелом отримання достовірної інформації, майданчиком, що об'єднує суспільство, виховує терпимість, місцем, де підприємці-початківці можуть отримати знання, необхідні для

СЕКЦІЯ І
СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. ІНФОРМАЦІЙНА СПРАВА

започаткування власної справи, а вимушені переселенці необхідну юридичну інформацію, місце для навчання, роботи тощо. Вони стали волонтерськими штабами, де гуртуються задля допомоги нашим захисникам. Бібліотеки – міцний інформаційний тил в умовах повномасштабної війни. Якнайшвидше відновлення діяльності бібліотек на деокупованих територіях є досить важливим завданням.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991270>

**ДИНАМІКА ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ
В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ**

А. І. Валькова, студентка

*Науковий керівник – канд. із соц. ком., доц. Л. В. Кислюк
Національний аерокосмічний університет М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Канали соцмереж – це вже не просто спосіб спілкування. На платформах користувачі ведуть сторінки, щоб проявити власну позицію. Вони активно коментують публікації, висловлюють думку щодо всього, що відбувається у світі.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну не залишилося осторонь і для соціальних мереж. Можна виокремити чотири найважливіші показники динаміки використання соціальних мереж в Україні в умовах війни.

1. За останній рік в Україні зросла кількість користувачів соцмереж – від 60% населення у 2021 році до 76,6% у липні 2022. Про це свідчить дослідження GlobalLogic [2]. Зазначені показники станом на січень 2023 року перевищували як питому вагу «активних користувачів соціальних мереж» щодо населення Землі (59,4%), так і їх питому вагу щодо населення регіону Східної Європи (70,5%), за даними авторитетного узагальнюючого світового опитування Digital-2023 [4].

2. Змінились функції використання соціальних мереж. Нині найчастіше їх використовують як джерело інформації та оперативних новин передусім про перебіг бойових дій і наслідки ракетних ударів по всій території України. По новини до соцмереж звертаються 76,6% українців (проти 66,7% у телебачення) [1]. Для респондентів віком від 18 до 39 років цей відсоток буде значно вищим (92%). Такі висновки можна

зробити на підставі результатів всеукраїнського дослідження, яке на замовлення «Опори» провів Київський міжнародний інститут соціології.

Це привело до швидкого зростання аудиторії Telegram та дедалі активнішого переміщення на цю соціальну платформу акаунтів офіційних осіб, державних установ, суспільних організацій і навіть різноманітних celebrities. Натомість традиційні лідери останніх років серед соцмереж – Facebook та Instagram – втрачали аудиторію, як доводить дослідження агенції Plusone [3].

3. В Україні не користується популярністю соціальна мережа LinkedIn. У GlobalLogic стверджують, що, нехтуючи LinkedIn, фахівці з України втрачають можливість знайти роботу. Заповнений профіль на цьому майданчику підвищує шанси отримати посаду [2].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Найчастіше новини під час війни українці отримують із соцмереж – опитування «Опори». *detector.media*. URL: [https://detector.media/infospace/article/199761/2022-06-01-naychastishe-novyny-pid-chas-viyny-ukraintsi-otrymuyut-iz-sotsmerezh-opytuvannya-opory/#:~:text=48%%20опитаних%20використовували%20Viber,%2029,\(WhatsApp,%20Signal%20тощо\)](https://detector.media/infospace/article/199761/2022-06-01-naychastishe-novyny-pid-chas-viyny-ukraintsi-otrymuyut-iz-sotsmerezh-opytuvannya-opory/#:~:text=48%%20опитаних%20використовували%20Viber,%2029,(WhatsApp,%20Signal%20тощо).). (дата звернення: 30.01.2023).
2. Найпопулярніші соцмережі в Україні під час війни – дослідження GlobalLogic *Mezha.Media*. *Mezha.Media*. URL: <https://mezha.media/2022/08/06/naypopuliarnishi-sotsmerezhi-v-ukraini-pid-chas-viyny-doslidzhennia-global-logic/> (дата звернення: 31.01.2023).
3. Як змінився рейтинг соціальних мереж в Україні та світі: актуальна статистика після 24 лютого 2022 року. *Webpromo*. URL: <https://webpromo.ua/ua/blog/kak-izmenilsya-rejting-soczialnyh-setej-v-ukraine-i-mire-aktualnaya-statistika-posle-24-fevralya-2022-goda/> (дата звернення: 29.01.2023).
4. Digital 2023 Global Overview Report (Summary Version) (January 2023) v01. <https://www.slideshare.net/DataReportal/digital-2023-global-overview-report-summary-version-january-2023-v01> (дата звернення 31.01.2023).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991285>

**ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНОГО
ДОКУМЕНТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРЕТЬОГО –
ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО – РІВНЯ В ЗВО УКРАЇНИ**

А. Павлюк, студентка

*Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Є. В. Дмитренко
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Навчально-науковий освітній рівень у рамках навчання в аспірантурі в закладах вищої освіти України був упроваджений порівняно недавно, а саме від 2016 року. Він передбачає виконання певної акредитованої освітньо-наукової програми в певному структурному підрозділі ЗВО, що має завершитися захистом дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня доктора філософії. Треба акцентувати, що цей – третій – рівень, базуючись в цілому на традиційній аспірантурі, став логічною ланкою продовження здобуття вищої освіти після навчання в магістратурі, кардинально відрізняється саме науковою спрямованістю, адже жодний попередній рівень не передбачає присудження власне наукового ступеня.

Відтак, від початку впровадження, ця інновація пройшла кілька установчих етапів, що коригувалися низкою нормативно-регулятивних документів. Якщо розглянути увесь комплекс нормативних (законодавчих, нормативних, організаційних та методичних) документів, які регулюють впровадження та реалізацію освітньо-наукового рівня в ЗВО України, то можна зробити висновок, що нормативно-правова документна база формується на чотирьох рівнях – від вищого законодавчого до вузькопрофільного відомчого рівня.

Відтак, перший рівень складається з чотирьох основних Законів

України про освітню, наукову та науково-технічну діяльність. Серед них – «Про вищу освіту» (№ 1556-VII від 01.07.2014); «Про наукову і науково-технічну діяльність» (№ 848-VIII від 26.11.2015); «Про наукову і науково-технічну експертизу» (№ 51/95-ВР від 10.02.1995); «Про освіту» (№ 2145-VIII від 05.09.2017). Загалом же у період 2016-2023 років було видано 13 Законів України, пов'язаних з освітньою та науковою діяльністю.

Другий рівень – рівень Кабінету Міністрів України – представлений постановами, що забезпечують правові засади роботи відділу аспірантури та докторантури ЗВО України, серед них «Деякі питання діяльності Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти» від 27 липня 2016 р. № 567. «Про затвердження Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності» від 30.12.2015 № 1187; «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» від 23.03.2016 № 261, редакція від 19.04.2019; «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44, редакція від 22.03.2022 (усього 11 постанов).

Третій і четвертий рівні – рівні профільного міністерства – охоплюють документи різного ступеня узагальненості, а саме накази та інструктивно-методичні документи (листи, роз'яснення тощо).

Серед наказів Міністерства освіти і науки України, що становлять третій рівень нормативно-документного забезпечення освітньо-наукового процесу, можна назвати такі, як «Про особливості запровадження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від 06.11.2015 № 1151, редакція від 03.06.2016; «Про затвердження Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» від

11.07.2019 № 977; «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12.01.2017 № 40, редакція від 12.07.2019 та інші. В цілому база даних МОН 2016-2023 років налічує 54 документи, зареєстрованих як Постанови КМУ різного змісту щодо врегулювання підготовки здобувачів освіти рівня доктора філософії.

Четвертий рівень нормативного забезпечення охоплює документи, що регулюють окремі аспекти освітньо-наукової підготовки аспірантів – здобувачів ступеня доктора філософії. Зокрема інструктивні листи «Щодо окремих питань підготовки та атестації здобувачів ступеня доктора філософії» (1/9-591 від 21.10.2020); «Щодо включення наукових видань до бібліографічних баз даних» (1/11-8399 від 24.11.2020); «Щодо врегулювання питань про присудження наукових ступенів» (1/11-2885 від 26.04.2021) та інші. Інструктивні листи публікують на регулярній основі починаючи з 2018 року. Також сюди належать різного роду методичні, інструктивно-методичні рекомендації, інформаційні матеріали або просто методично-інформаційні посібники, інструкції чи довідники, що містять додаткову інформацію щодо організації освітнього та наукового процесу.

Отже, не важко помітити, що нормативно-правова база документного забезпечення реалізації освітньо-наукової підготовки в ЗВО України становить досить масивний комплекс і, здавалося б, потребує ущільнення й зменшення кількості документів. Проте така плінність, велика кількість документів зумовлена, зокрема, тим, що освітній процес в Україні проходить стадію інтегрування до загальноєвропейського освітнього й наукового простору, що потребує постійного реформування, збалансування власної освітньої традиції із новим європейським стандартом. Запорукою успішної реалізації такого масштабного завдання є передусім чітка, відпрацьована, послідовна нормативно-правова база, яка забезпечить документне регулювання сфери вищої освіти, у тому числі й на рівні відповідності якості освіти в Україні європейським стандартам.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991299>

**ДО ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ КООРДИНАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ
ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ (НА ПРИКЛАДІ ІС «ДІЯ»)**

Д. Дзюба, студентка

Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Є. В. Дмитренко

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Універсальна платформа «Дія», запроваджена в Україні від початку 2020 року, уже виправдала себе як корисний і зручний сервіс, особливо в умовах вимушеної підвищеної мобільності громадян.

Як відомо, українська «Дія» – це інтегрована система електронної ідентифікації та автентифікації особи. Тут зберігаються електронні копії таких документів, як закордонний паспорт, ID-картка, студентський квиток, водійські права, техпаспорт, причому в Україні вони на законодавчому рівні визнані повноправними замінниками пластикових оригіналів.

У той же час, знову ж таки вимушено перетинаючи кордон, українці зіткнулися із проблемою обмеженого використання додатку як повноцінного сховища особистих документів, хоча «Дію» визнали 58 країн світу, державні установи яких можуть використовувати електронні документи, серед них Бельгія, Греція, Ізраїль, Італія, Канада, Латвія, Литва, Люксембург, Нідерланди, США та інші. Відповідне рішення ухвалив Кабінет Міністрів України, додавши до нього перелік країн.

Отже, проблема координації державних інформаційних систем як ніколи на часі.

Справа в тому, що «Дія» – один з найбільш прогресивних сервісів серед країн Східної та Центральної Європи, у чому пересвідчилися багато наших співвітчизників на власному досвіді. Зараз системи електронного

уряду працюють у багатьох країнах світу – у Великій Британії, Естонії, США, але аналоги українського сервісу є далеко не у всіх країн з електронним урядом.

Аби процес координування та інтегрування інформаційних сервісів державного рівня відбувався ефективно, окрім уживання законодавчих заходів та залучення відповідних ІТ, важливо знати про ті аналоги, що функціонують в інших країнах, і орієнтуватися на досвід їх створення, упровадження й використання. У цьому контексті варто навести кілька прикладів.

Відтак, однією з перших державних послуг он-лайн стала надавати Південна Корея ще в 1990-х роках.

Естонія розпочала розробку програми електронного уряду за підтримки Євросоюзу ще в 1996 році. Першою цифровою послугою став електронний банкінг. Зараз Естонія – держава з цифровими виборами, освітою, правосуддям, охороною здоров'я, поліцією, оподаткуванням та бізнесом.

У Литві, як і в Естонії, діє програма електронного резидентства. Запровадили її лише з 1 січня 2021 року. Створена на зразок естонської, програма дозволяє громадянам інших держав отримувати доступ до державних послуг Литви. Це створення бізнесу, декларування податків, відкриття банківських рахунків. Основний елемент литовського електронного резидентства – смарт-картка, аналогічна до ID-картки громадян Литви.

У Сполученому Королівстві стратегію електронного уряду ухвалили у 2005 році. Доступ до цифрових державних послуг у Британії здійснюється через портал Directgov, тут же міститься й уся актуальна інформація про ті чи інші адміністративні послуги. Для бізнесу працює окремий портал Businesslink.gov.

Показово, що у межах електронного урядування Великобританії

працює сайт NHS Choices Національної служби здоров'я, куди вбудовано кілька медичних сервісів, зокрема Health Space з акаунтами лікарів та пацієнтів, а також Tell Us Once – програма, мета якої зробити так, щоб громадяни повідомляли про народження та смерть лише один раз в одному місці. Health Space – еквівалент медичних карток у захищеному цифровому вигляді. На ньому й пацієнти, і лікарі можуть зберігати особисті дані про здоров'я. Підкреслимо, усі ці сервіси – державного підпорядкування.

Аналог Tell Us Once в Україні відсутній, а для медичних даних є кілька сервісів, у тому числі популярні Helsi та Medcard24, а також внутрішня Електронна система охорони здоров'я.

У Сполучених Штатах немає єдиного інтерфейсу для отримання адміністративних послуг. Електронний уряд представлений там безліччю сайтів державних органів та установ. У 2017 році було впроваджено систему єдиного входу для веб-сайтів американських урядових організацій Login.gov. Вона дозволяє заходити на сайти різних держустанов під тим самим користувацьким іменем та паролем. Login.gov запровадили на заміну Connect.gov, попередньої системи взаємодії державних органів та громадян.

Наведені окремі приклади не вичерпують усієї практики упровадження цифрових систем урядово-соціальної комунікації, але демонструють можливість застосування різних підходів до організування таких комунікацій.

Так само, можливості використання «Дії» як інформаційно-комунікаційного сервісу насправді виходить далеко за межі лише додатку в телефоні, що дає оперативний доступ до особистих документів, а отже, до особистих даних його власника. Насправді, це повноцінна веб-орієнтована комп'ютерна платформа, призначена для автоматизації процесів створення, надсилання, отримання, зберігання та обробки електронних документів між органами виконавчої влади, бізнесом і

громадянами. Це, по суті, також один із прикладів електронного уряду, моделі взаємодії держави та громадян за допомогою інформаційних технологій.

Отже, дослідивши й узагальнивши досвід упровадження електронних систем взаємодії уряду й громадян у якомога більшій кількості країн світу, можна робити висновки про більш чи менш ефективні стратегії розвитку означеної сфери соціальних комунікацій та шляхи й засоби їх координації, а в перспективі – й інтеграції, що значно розширить можливості міжнародної взаємодії на всіх рівнях.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991309>

**ТИПОВА ІНСТРУКЦІЯ З ДОКУМЕНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ
ІНФОРМАЦІЇ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРОК НА
ШЛЯХУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Д. Д. Шандиба, студентка

*Науковий керівник – старший викладач каф. 801 О. М Богдан
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі була затверджена постановою Кабінету Міністрів України 17 січня 2018 року й стала важливим кроком на шляху інформатизації управлінської діяльності.

Ця інструкція відповідно до Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» та інших актів законодавства визначає порядок проходження електронного документа з моменту його створення або одержання й до моменту відправлення або передавання до архівного підрозділу установи;

засади організації документування управлінської інформації в електронній формі для установ, які тимчасово створюють документи в паперовій формі; загальні засади функціонування та використання системи електронної взаємодії органів виконавчої влади; оперативний інформаційний обмін з використанням службової електронної пошти; загальні правила здійснення моніторингу стану виконання управлінських рішень.

Вона поширюється на всі документи в електронній формі, що створюються, відправляються або одержуються Секретаріатом Кабінету Міністрів України, центральними органами виконавчої влади, їх територіальними органами, Радою міністрів Автономної Республіки Крим,

місцевими органами виконавчої влади, підприємствами, установами, організаціями, що належать до сфери управління центральних або місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим. Особливості організації діловодства з документами, у яких є інформація з обмеженим доступом, діловодства за зверненнями громадян, запитами на публічну інформацію визначаються окремими нормативно-правовими актами та не можуть регулюватися цією інструкцією.

Вимоги цієї інструкції до роботи з первинно-обліковою, банківською, фінансовою, звітно-статистичною, науково-технічною документацією поширюються лише в частині загальних принципів роботи з документами.

Незважаючи на існування нормативно-правових актів, які регулюють електронний документообіг, на практиці досить складно застосовувати їх. Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві вже введена, і її використовують у своїй роботі органи місцевого самоврядування, але виникає низка проблем, які не дозволяють повною мірою впроваджувати процеси, регульовані документом.

По-перше, технічне забезпечення органів місцевого самоврядування. Іноді згадані органи не мають матеріальних носіїв, які б забезпечували архівне зберігання документів, тобто система діє, а коли настає час передавати документи до архіву, працівники архівних підрозділів не мають можливості прийняти електронні документи, тому всі інформаційно-аналітичні документи органів місцевого самоврядування дублюються в паперовому вигляді. По-друге, точно не визначена система документів, які можуть існувати лише в електронному вигляді: інструкція введена в дію у 2018 році, тому деякі аспекти, з якими зіштовхнулись працівники управлінь, які здійснюють інформаційно-аналітичне забезпечення, недостатньо апробовані. На нашу думку, необхідний достатньо широкий

аналіз практичних застосувань інформаційно-аналітичних документів, щоб точно визначити, які документи можуть існувати лише в електронному вигляді, і які – ні.

Нова інструкція з документування управлінської інформації повністю розроблена для застосування в електронному просторі. У ній подано організацію роботи з вхідними, вихідними електронними документами, здійснення їх реєстрації, обліку. В інструкції чітко зазначаються правила обміну між установами, структурними підрозділами й виконавцями документа, детально подані процеси створення, візування, написання резолюцій, а також контролю за виконанням документів та архівного зберігання.

Отже, виходячи з положень розглядуваної інструкції бачимо, що нині в документуванні управлінської діяльності акцент робиться саме на електронному документообігові, а недалекому майбутньому передбачається повне зникнення паперових документів.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991315>

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧА ДОКУМЕНТАЦІЯ
В ДІЯЛЬНОСТІ КАДРОВОЇ СЛУЖБИ**

О. В. Комаровська, студентка

Науковий керівник – старший викладач О. В. Телюпа

*Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Робота на підприємстві кожного працівника починається й завершується спілкуванням із спеціалістами кадрової служби. Саме в кадрових службах громадяни укладають трудовий договір, ознайомлюються з правилами внутрішнього розпорядку, функціональними обов'язками, умовами праці, побуту, відпочинку та перспективами професійного зростання.

Кадрова документація з особового складу утворюється як результат роботи з кадрами підприємства й характеризує правові, трудові та службові взаємовідносини окремої особи з установою. У документації з особового складу відображається робота з кадрами: діяльність підприємства з питань обліку, прийняття, переведення, підготовки, перепідготовки, атестації, нагородження й пенсійного забезпечення кадрів та інше.

У своїй роботі кадрова служба керується законами та підзаконними актами України, що встановлюють порядок організації й діяльності управлінського апарату, актами органів державної виконавчої влади, місцевого та регіонального самоврядування з питань управління кадрами, Кодексом законів про працю України, державними стандартами та іншими чинними нормативами щодо роботи з персоналом, типовим Положенням про кадрову службу, відповідними інструкціями, розпорядчими документами вищої й самої установи, вказівками керівника.

Значну роль зокрема відіграє організаційно-розпорядча документація установи, яка закріплює трудові правовідносини громадян з установами, організаціями та підприємствами.

До організаційних належать такі документи, як статут, штатний розпис, структура й штатна чисельність, посадові інструкції, положення, правила, регламенти тощо. Ці документи визначають правове положення та основні завдання установ, підприємств та їх структурних підрозділів і окремих працівників. У відділі кадрів використовують колективні договори, положення про кадрову службу, положення про проходження атестації, інструкції щодо роботи із заявами громадян та інше.

Розпорядчі документи слугують як засіб передачі рішень іншим організаціям та конкретним особам. До них належать накази, рішення, вказівки та розпорядження. У відділі кадрів використовують накази про прийняття на роботу, про переведення або переміщення на інші посади та звільнення; розпорядження про надання відпустки, відрядження, про заохочення та стягнення.

Отже, документація з особового складу відбиває різні питання прийняття, переведення, звільнення працівників. Важливу роль серед інших відіграють організаційно-розпорядчі документи, зокрема положення про кадрову службу, положення про проходження атестації, накази про прийняття на роботу, переведення та звільнення працівників тощо.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991323>

**ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ
ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ УКРАЇНИ**

Петрова В. М., студентка

Телюпа О. В., старший викл. каф. 801

*Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»*

Військові формування вимагають до себе уваги та керівного впливу від уповноважених осіб. На сьогоднішній день однією з основних функцій управління є документаційне забезпечення. Зміст цього поняття залежить від того, у якій галузі та із якими намірами використовується. У контексті даної теми документаційне забезпечення – законодавчий правовий засіб, покликаний допомагати командирам вирішувати задачі щодо забезпечення державної безпеки й захисту державного кордону нашої країни. Складовою документаційного забезпечення є документообіг.

Організація документообігу військових формувань України регламентується відповідними нормативними документами. Одним із таких документів є Інструкція з документування управлінської інформації та організації роботи з документами в Національній гвардії України в паперовій формі, затверджена наказом командувача Національної гвардії України від 30.11.2020 року №511. Відповідно до неї за організацію діловодства у військових частинах НГУ відповідає командир військової частини. Організація діловодства у військових частинах покладається на відділ (відділення, групу, службу) документального забезпечення та контролю. На початку кожного календарного року у військових частинах видається наказ щодо забезпечення управлінської діяльності командира для організації якісної роботи діловодства.

В Інструкції зазначено, що принципами ефективної організації

документообігу військових частин НГУ є найкоротший шлях проходження документів у військовій частині; скорочення кількості інстанцій проходження документів (зокрема під час погодження); уникнення дублетних операцій під час роботи з документами; централізація (здійснення однотипних операцій з документами в одному місці); автоматизація роботи шляхом усунення ручних рутинних операцій.

Організація документообігу у військовій частині зосереджує в собі такі основні операції: приймання та первинне опрацювання документів, що надходять до військової частини; попередній розгляд документів; реєстрацію документів; організацію передачі документів до їх виконання; організацію моніторингу виконання документів; опрацювання та надсилання вихідних документів; систематизацію та зберігання документів у діловодстві; підготовку справ до передачі для архівного зберігання. Ці операції реалізуються за допомогою паперових носіїв інформації та електронних документів.

Головне управління НГУ (військова частина) визначає сукупність документів, передбачених номенклатурою справ, необхідних і достатніх для документування інформації про його діяльність. До такої сукупності документів належать накази, розпорядження, директиви, доручення, положення, інструкції, правила, постанови; звіти, доповіді, плани, протоколи, акти, донесення; кіно- і фотодокументи, звуко- і відеозаписи; заяви, рапорти, службові листи, довідки, відпускні квитки, посвідчення про відрядження та ін.

Отже, організація документообігу військових формувань України здійснюється за допомогою Інструкції з документування управлінської інформації та організації роботи з документами в Національній гвардії України та інших нормативних документів. В Інструкції визначено принципи організації документообігу у військових частинах, які зумовлюють швидку, ефективну, автоматизовану роботу із документами.

Основні операції організації документообігу у військовій частині реалізуються за допомогою паперових носіїв інформації та електронних документів. До сукупності документів, якими оперує Головне управління НГУ (військова частина), належать переважно службові організаційно-розпорядчі документи. Від вдалого оперування документами у військовій установі залежить її успіх та Держави, у якій вона функціонує.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991334>

**НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ДОВІДКОВО-ПОШУКОВОГО АПАРАТУ
СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ**

Д. В. Садова, студентка

Науковий керівник – старший викладач каф. 801 О. М Богдан

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Сучасна бібліотека змушена змінюватися так само швидко, як і навколишній світ. Запровадження в повсякденну роботу бібліотеки сучасних комп'ютерних технологій, забезпечення необмеженого доступу до бібліотечно-бібліографічних ресурсів світової спільноти, розширення сегмента інформаційних послуг є вкрай необхідним.

Визначення нових підходів до організації інформаційно-бібліографічного обслуговування та розвитку довідково-пошукового апарату інформаційно-бібліотечних установ неможливе без урахування загальних тенденцій розвитку інформаційно-бібліографічного обслуговування, обумовлених корінними змінами зовнішнього інформаційного середовища.

Створення нових поколінь обчислювальної техніки, сучасних програмних продуктів, можливість переведення традиційних джерел інформації на електронні носії, упровадження надсучасних інформаційних систем та технологій, нові методи електронної передачі інформації в поєднанні з гіпертекстом і можливістю графічного надання інформації визначили цілу низку нових тенденцій в організації довідково-пошукового апарату інформаційно-бібліотечних установ в бібліотеках розвинених країн світу, серед яких найбільш визначними є такі:

– більш тісна інтеграція бібліотечного й довідково-бібліографічного обслуговування, що пов'язано з можливістю для

користувача одномоментного отримання бібліографічного опису документа і його повного тексту;

- посилення тенденцій, пов'язаних з інтеграцією довідково-пошукового апарату бібліотечних установ як всередині країни, так і між країнами шляхом координації;

- розширення меж довідкового обслуговування за рахунок поступової інтеграції функцій пошуку інформації, надання повного тексту документа, оформлення замовлень і передачі заявок в служби міжбібліотечного абонементу й доставки документів;

- розширення можливостей обслуговування й надання графічної інформації завдяки переведенню на електронні носії фотографій, картографічних видань, рукописів, архівних матеріалів, спеціальних колекцій;

- підвищення оперативності обслуговування за рахунок переваг автоматизованого пошуку;

- розширення тимчасових рамок обслуговування, раніше обмежених режимом роботи бібліотеки, до 24-годинного доступу до електронних масивів протягом усього тижня в режимі віддаленого доступу;

- посилення навчальної функції в загальній структурі довідково-бібліографічного обслуговування, що пов'язано з необхідністю ознайомлення користувачів зі специфікою структури та пошукових можливостей різних баз даних, використання різних методів пошуку через телекомунікаційні мережі в режимі віддаленого доступу.

Сьогодні до бібліотек приходять нове покоління читачів, комп'ютерно грамотних та обізнаних з Інтернетом, але, не зважаючи на це, роль бібліографа як консультанта, інформаційного посередника між користувачем і різноманітними базами даних, ураховуючи їх нестандартний інтерфейс, залишається дуже важливою: читачеві ще

потрібна підтримка або посередницька роль бібліотечного працівника, кваліфікованого й доброзичливого. Від нього залежить оперативність та якість задоволення інформаційних запитів особливо при наданні складних бібліографічних довідок. Кваліфікована допомога фахівців прискорює час пошуку потрібної інформації та сприяє його оптимізації.

Нині універсальними науковими бібліотеками України активно створюються бази даних, які розкривають їх фонди та висвітлюють різноманітні галузеві чи тематичні проблеми відповідно до потреб певних регіонів, конкретних замовників і користувачів, здійснюється інформаційне забезпечення вищих та регіональних органів влади й управління. Електронні каталоги ведуться в усіх бібліотеках загальнодержавного рівня, більшості УОНБ, юнацьких, дитячих, бібліотеках ЗВО тощо. Удосконалення інформаційної бази є одним із пріоритетних напрямів роботи бібліотек. Ми маємо створити єдину автоматизовану систему інформаційно-бібліотечного забезпечення на державному рівні.

Отже, щоб задовольняти універсальні за змістом інформаційні запити користувачів, бібліотекам потрібно постійно вивчати їхні потреби, цілеспрямовано та координовано комплектуватися новими вітчизняними й зарубіжними виданнями, упроваджувати нові технології, здійснювати кооперацію, тісно співпрацюючи з іншими бібліотеками, комплексно поєднувати друковані та електронні джерела. Усе це сприятиме формуванню позитивного образу бібліотеки й підвищенню престижності бібліотечної професії.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991336>

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

М. Матюшко, студентка

Науковий керівник – старший викладач О. В. Телюпа

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Бібліотека в наш час розглядається як науковий, освітній, інформаційний, культурний та дозвіллевий центр. Сучасна бібліотека є не лише книгосховищем, а й своєрідним електронним архівом. Обслуговування онлайн стало нормою діяльності бібліотечних установ для видалених користувачів бібліотек так само, як і надання інформації з видалених джерел.

Сучасний медіасвіт як наслідок інтеграції різних засобів обміну інформацією та інтенсивних інформаційних взаємин сформувався у вигляді глобального комунікаційного середовища.

Принципово нове інформаційне середовище вимагає від сучасної бібліотеки гідної відповіді на виклики доби. Йдеться про трансформацію бібліотеки як соціальної інституції.

Головними функціями бібліотек протягом усього періоду існування була комунікаційна та інформаційна діяльність, спрямована на налагодження зворотного зв'язку з користувачем, вивчення та задоволення його потреб. Яким же чином вони трансформуються на сучасному етапі побудування бібліотечних закладів?

У рамках комунікаційної функції бібліотека організовує взаємодію людини з соціальною пам'яттю усього людства, передаючи їй у користування все накопичене цивілізацією культурне надбання. Бібліотека входить до складної системи соціальної комунікації, забезпечує створення,

обробку, зберігання й розповсюдження документованих текстів громадського користування.

Сучасна бібліотека створює можливості для членів суспільства задовольняти свої інформаційні потреби на знання через сукупність документів, накопичених у фондах, а також використовуючи для цих цілей інформаційні ресурси інших бібліотек та установ. На поточному етапі свого функціонування завдяки інтенсивному міжбібліотечному обміну оцифрованими зібраннями та великій кількості передплачених ресурсів окрема бібліотека має змогу об'єднати під одним дахом більшість книгозбірень, фондів, архівів, сховищ світу. При цьому необхідно відзначити, що інформаційні потреби користувачів можуть бути найрізноманітнішими, вони можуть стосуватися тих чи інших сфер професійної діяльності, питань, пов'язаних з повсякденням тощо.

Для задоволення інформаційних, освітніх, культурних потреб своїх користувачів бібліотека сьогодні робить доступними не тільки документовані знання, інформацію, що зберігаються в її фондах або на жорстких дисках її серверів. Вона виходить за свої фізичні кордони, переходить з реального простору у віртуальний. З одного боку, вона пропонує доступ до інформаційних ресурсів, що належать іншим суб'єктам інформаційного простору, у т. ч. представленим у мережі Інтернет. З іншого – створює електронні інформаційні ресурси (бази даних, колекції оцифрованих документів, веб-сайти та веб-портали), що перебувають за її фізичними стінами. Нарешті, бібліотека надає віртуальні послуги з пошуку інформації та необхідних знань.

Отже, сучасна бібліотека є не лише книгосховищем, але і своєрідним електронним архівом. Головними функціями бібліотек протягом усього періоду існування була комунікаційна та інформаційна діяльність. Бібліотека забезпечує створення, обробку, зберігання й розповсюдження документованих текстів громадського користування. Для задоволення

інформаційних, освітніх, культурних потреб своїх користувачів бібліотека сьогодні виходить за свої фізичні кордони, переходить з реального простору у віртуальний. З одного боку, вона пропонує доступ до інформаційних ресурсів, що належать іншим суб'єктам інформаційного простору, з іншого – створює електронні інформаційні ресурси.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991342>

**ВЕБСАЙТ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОБОТИ
СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ**

С. В. Середа, студентка

***Науковий керівник – старший викладач каф. 801 О. М Богдан
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»***

Головною рисою сучасного світу є те, що він увесь час змінюється, і цей процес, на відміну від попередніх історичних періодів, відбувається дуже швидко. На нашу думку, однією з найсуттєвіших змін, що відбулася прямо на наших очах, стало те, що завдяки інформаційним технологіям безліч послуг сучасна людина може отримати дистанційно. Не оминули ці зміни й діяльність таких організацій, як бібліотеки, які, щоб іти в ногу з часом, змушені були створювати в Інтернеті свої вебсайти.

Вебсайт (вебсторінка) – це документ або сукупність документів, об'єднаних у сайт і пов'язаних однією темою. Вебсайт – це віртуальний інформаційний центр, який об'єднує тематично пов'язані між собою вебсторінки. Вебсайт є презентацією діяльності бібліотеки в мережі Інтернет.

Часто бібліотеки ведуть і блоги. Блог (від англ. «мережевий журнал чи щоденник подій») – це вебсайт, головним змістом якого є записи чи мультимедіа, що регулярно додаються. Для блогінгів характерні короткі записи тимчасової значущості. Деякі бібліотекарі стають активними блогерами й займаються створенням постів та публікацій для широкого кола читачів.

Блог бібліотеки може стати джерелом інформації про різні бібліотечні новини та події, а також стати місцем, де збиратимуться корисні посилання на регіональні ресурси, публікуватимуться оригінальні

роботи краєзнавчої чи іншої тематики тощо. Окрім того, учасники блогінгів можуть легко відвідувати електронні бібліотеки, сайти з рекомендаційною бібліографією, залишити свій коментар до певної теми або прочитати думку інших.

На відміну від сайту, блогів може бути декілька, головне – визначити, навіщо їх створювати й для кого. Для невеликої бібліотеки блог може слугувати заміною сайту. Візитною карткою бібліотеки в Інтернеті є сайт. А блог може стати доповненням до сайту.

Мета бібліотечного сайту – надати інформацію про бібліотеку, її послуги, фонди, заходи; надати користувачам Інтернету онлайн-доступ до бібліотечних ресурсів; допомогти користувачам зорієнтуватися в мережі, запропонувати їм посилання на цікаві та корисні ресурси; привернути увагу до роботи бібліотеки, читання, книг як джерела.

Виділяють такі головні критерії якості бібліотечного сайту: глибина змісту; легкість навігації; стабільність інформаційних ресурсів; оперативність оновлення інформації; доступність для користувачів; єдиний дизайн для всіх розділів. Важливо, щоб титульна сторінка давала уявлення про різноманітність функцій бібліотеки як інформаційного, культурного, освітнього закладу, посередника між користувачем і світовими інформаційними ресурсами.

Важливим в розробці та подальшому веденні вебсайту є зручність навігації. Будь-яка сторінка сайту повинна включати навігаційні елементи, що охоплюють усі розділи сайту. Навігацію сайтом намагаються створювати найбільш прозорою й комфортною для користувача, щоб йому не довелося робити зайві кроки для подорожі сторінками сайту.

Найчастіше структура вебсайту бібліотеки має такий склад: інформація про бібліотеку (назва, місія, фотографія будівлі бібліотеки, логотип, структура, штат бібліотеки, графік роботи, правила користування бібліотекою, номер телефону, поштова та електронна адреса); новини

бібліотечної діяльності (інформація про заплановані та проведені заходи); послуги, які надає бібліотека, у тому числі платні; інформаційні ресурси (нові надходження, періодичні видання, інформація для користувачів); краєзнавчі ресурси; електронні ресурси: електронний каталог та докладна інформація про правила ведення пошуку в каталозі; віртуальні виставки; бази даних, у тому числі власні; відомості про програми (проекти), які бібліотека реалізує; інформація для фахівців сільських бібліотек; відомості про спонсорів, меценатів, користувачів бібліотеки; дата останнього оновлення сторінок; лічильник відвідувань сайту; зворотній зв'язок (для листування з користувачами); віртуальний читацький щоденник (відгуки читачів про улюблені книги) тощо.

Приблизний перелік назв, які використовуються при оформленні вебсайту бібліотеки: «Меню сайту», «Наша бібліотека», «Новини та події», «Про бібліотеку», «Заходи», «Ресурси», «Нові надходження», «Контакти», «Електронна бібліотека», «Бібліотечному фахівцю», «Фотогалерея», «Віртуальні виставки», «Карта сайту», «Відділи», «Правила користування», «Клуби», «Проекти, програми», «Керівництво», «Фонди», «Каталоги та картотеки», «Віртуальні довідки», «Бібліографічні видання», «Віртуальні виставки», «Календар заходів», «Тренінги».

Різноманітність назв розділів та структура сайту, як правило, частково залежать від призначення бібліотеки. Інколи розміщується також інформація про співпрацю з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями. Безумовно, перед бібліотеками відкритий широкий простір для наповнення сайту іншими корисними і цікавими ресурсами.

Відзначимо, що зміст вебсайту бібліотеки намагається відповідати таким вимогам: змістовне наповнення сайту має охоплювати різні види інформації (бібліографічну, фактографічну, повнотекстову); інформація на сайті повинна бути достовірною, повною та оперативною; застарілу, але

важливу інформацію слід заносити до архіву; повні тексти документів розміщувати з урахуванням авторського права.

Отже, знайомство бібліотеки з всесвітньою мережею Інтернет та впровадження у свою діяльність інтернет-технологій дає їй можливість обслуговувати та задовольняти інформаційні потреби віддалених користувачів, надаючи онлайн-доступ до бібліотечних ресурсів, електронних каталогів, електронних бібліотек тощо, і основним інструментом такої форми обслуговування стає вебсайт.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991353>

**УМІННЯ СКЛАДАТИ РЕЗЮМЕ ЯК СКЛАДОВА ЗДАТНОСТІ
СТУДЕНТІВ ЗВО ДО ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
УКРАЇНОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ**

Коновченко О. В., канд. філол. наук, доцент

**Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»**

У наш час одним із важливих критеріїв відбору кандидата на посаду є здатність фахівця репрезентувати роботодавцеві свої професійні знання, уміння та навички, тобто здатність до самопрезентації. Самопрезентація – це вміння фахівця подати себе з найкращого боку, скласти про себе сприятливе враження та зберегти його. Найчастіші ситуації, для яких потрібна самопрезентація, – це усні та письмові знайомства-представлення (О. Р. Алексєєва). Формами таких знайомств-представлень є коротка / розгорнута усна самопрезентація, письмова самопрезентація (резюме), фотопрезентація / відеопрезентація, паперовий або електронний варіант портфоліо тощо. Однією із форм самопрезентації є резюме (з франц. *Résumé* – «стислий виклад» або «підсумок/зведення») – документ, що містить стислу інформацію про професійний досвід, освіту та ключові навички претендента на посаду.

У ході працевлаштування часто виявляється, що випускники вишів мають низький рівень умінь та навичок показати себе як фахівця (Н. М. Ляшов) і навіть не можуть правильно та грамотно скласти резюме. Зокрема, за свідченням роботодавців, зі 100 прийнятих резюме 80 складено некоректно або містять недостатню чи несуттєву інформацією про претендента на посаду (Д. Шестакова). Понад 60% рекрутерів відхиляють резюме через мовні помилки (команда SweetCV). На думку роботодавців,

якщо фахівець може грамотно викласти інформацію про себе, то це вже великий плюс (О. Глотова).

Зважаючи на вищевикладене, стає зрозуміло, що, ще навчаючись у ЗВО, студенти мають сформувати навички самопрезентації професійних та особистісних якостей і, зокрема, навчитися складати резюме. Реалізувати це можна в межах курсу з фахової української мови («Українська мова за професійним спрямуванням», «Фахова українська мова», «Основи професійної україномовної комунікації»). Саме ця навчальна дисципліна повною мірою забезпечує досягнення програмного результату навчання, який зафіксовано в стандартах вищої освіти для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, – формування здатності до усної та письмової професійної комунікації державною мовою. Курс з фахової української мови комплексно розв’язує це завдання: допомагає не лише сформувати комунікативні навички, потрібні в ситуаціях професійного спілкування, але й удосконалює мовну грамотність студентів.

На лекційних заняттях з фахової української мови слід ознайомити студентів з сутністю поняття «резюме», структурою, типами та правилами його складання. Студенти мають запам’ятати, що резюме є візитною карткою, рекламною листівкою претендента на посаду та його шансом потрапити на співбесіду, а тому воно має вигідно вирізняти його серед інших пошукачів. Оскільки на прочитання резюме рекрутери витрачають у середньому не більше 1-2 хвилин, у резюме дуже важливо відразу привернути увагу роботодавця до себе, зацікавити його й спонукати запросити на співбесіду. Студенти також мають засвоїти, що резюме обов’язково друкують, а його обсяг – максимум дві сторінки формату А4. Варто звернути увагу, що резюме може мати різні стилі оформлення, однак воно завжди містить три основні розділи: професійні вміння, освіта та досвід роботи. Студенти мають запам’ятати, що інформацію про досвід роботи та освіту в резюме перераховують у зворотному хронологічному

порядку. Ще один важливий момент, на який слід звернути увагу студентів, – резюме має відповідати вакансії, тобто воно повинно містити актуальні для вакансії навички, а отже, резюме слід щоразу адаптувати під конкретну вакансію.

Важливим є питання про типи резюме. Студенти мають засвоїти, що основними й найбільш популярними типами резюме є хронологічне, функціональне та комбіноване, а використання того чи іншого типу залежить від професійного досвіду та мети претендента на посаду:

- 1) хронологічне резюме – резюме для тих, хто хоче зробити акцент на попередньому досвіді роботи, тобто це найкращий варіант для тих, хто має солідний досвід роботи в певній галузі та шукає нову роботу саме в цій галузі;
- 2) функціональне резюме – резюме для тих, хто хоче зробити акцент на своїх навичках, тобто це найкращий варіант для тих, хто не має досвіду роботи з обраної професії (наприклад, випускник), хто має невеликий досвід роботи або досвід роботи, не пов'язаний з обраною професією (тобто кандидат хоче перейти в нову галузь);
- 3) комбіноване резюме – резюме для тих, хто хоче одночасно продемонструвати і свій досвід, і професійні навички, тобто це найкращий варіант як для тих, хто має великий досвід роботи в обраній професії, так і для тих, хто змінює спеціалізацію і новачок в певній сфері.

Відповідно, найбільш оптимальним варіантом для випускників ЗВО є функціональне резюме, а тому на практичних заняттях саме цей тип резюме студенти і мають навчитися складати.

Безпосереднє формування навичок самопрезентації відбувається на практичних заняттях з фахової української мови: студенти розробляють, готують та апробують різноманітні елементи самопрезентації, зокрема складають різні варіанти резюме про себе. Крім того, вони також мають виконати практичні завдання, що стосуються орфографічних, пунктуаційних, лексичних і граматичних норм у резюме (наприклад,

правопис власних назв, правопис слів іншомовного походження, закінчення родового відмінка однини іменників чоловічого роду тощо), – це сприятиме удосконаленню мовних навичок студентів.

Отже, ще навчаючись у виші, студенти мають сформувати вміння репрезентувати себе, свої професійні та особистісні якості, зокрема й уміння правильно та грамотно скласти резюме, адже в сучасних умовах ці вміння є необхідною, а почасти і головною умовою для працевлаштування випускників ЗВО. Комплексно розв’язує це завдання курс з фахової української мови, який, власне, і покликаний сформувати в студентів здатність до усної та письмової професійної комунікації державною мовою.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991363>

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Студентка спеціальності 029

Національного аерокосмічного університету

ім. М.Є. Жуковського «ХАІ» – Петрушинська І.О.

Науковий керівник – Прилуцька А.Є., канд. філос. наук,

доцент на кафедрі 801

Сьогодні проблема міжкультурної комунікації виступає однією з основних у сучасній науці. Надзвичайно швидкий темп життя, постійні інформаційні перевантаження зумовлюють зміни у формуванні міжкультурної компетентності. На сучасному етапі розвитку суспільства в контексті глобалізаційного діалогу культур проблема міжкультурної комунікації є надзвичайно актуальною. Різні аспекти міжкультурної компетентності розглядали такі дослідники, як С. Бондаренко, Н. Головіна, С. Лур'є, О. Миролубов, І. Плужник. Міжкультурна комунікація як філософська проблема була предметом досліджень багатьох зарубіжних та вітчизняних учених, зокрема Л. Буєва, М. Кагана, І. Зимньої, О. Потебні та ін. Науковий інтерес як українських (І. Бахов, Ф. Бацевич, Н. Бідюк, Л. Мацько, О. Селіванова), так і зарубіжних учених (І. Абакумова, А. Асмолов, В. Біблер, С. Тер-Мінасова та ін.) становлять питання культурології та психології міжкультурної комунікації. Наукові дослідження акцентують увагу на цілісності та комплексності міжкультурної взаємодії.

Сучасні глобальні суспільно-політичні й економічні зміни викликають значний інтерес до культури інших народів як визначальної умови реалізації творчого потенціалу особистості й суспільства, форми ствердження самобутності народу й основи духовного здоров'я нації, міжкультурних контактів, що розвиваються сьогодні у специфічному

культурноінтеграційному і соціально-психологічному контексті. Одним із найважливіших складників життя людини є комунікація. У широкому сенсі це поняття охоплює значно більше, ніж просто обмін інформацією між людьми. Зі зростанням глобалізаційних змін, поширенням міжнародних контактів, інтернаціоналізацією суспільства загалом змінився і характер спілкування. Налагодження ділових і дружніх контактів із представниками інших держав передбачає володіння іноземними мовами. Однак цього мало, оскільки серйозною перешкодою у спілкуванні з іноземцями є незнання їхніх етнічних і культурних особливостей. Культурологічний аспект є ключовим у міжкультурній комунікації. Культура охоплює весь спектр людських надбань в історичному розвитку цивілізації – від фольклорно-міфологічних уявлень і національних звичаїв до витворів мистецтва і взагалі особливостей життя різних народів. У міжкультурній комунікації першорядну роль відіграє контактування – «спілкування», діалог або полілог як взаємодія культур у процесі міжкультурної комунікації, оволодіння іноземними мовами тощо, яка забезпечує взаємозбагачення лінгвокультурних спільнот, що контактують. Центром будь-якої культури є ідеї й особливо цінності, що передаються за допомогою традицій. Спостерігати культуру можливо у вигляді відмінностей у людській поведінці та в різних типах діяльності, ритуалах, традиціях. Водночас не можна побачити культуру загалом, можна тільки спостерігати її окремі явища. І чим більше розвивається людська культура, тим складніше і різноманітніше проблеми, пов'язані з нею. Необхідно відзначити, що існує загальна тенденція до спрощення і збідніння домінуючих світових культур Європи, Америки, Азії та України в даний час. Міжкультурна комунікація, як відомо, передбачає знання та здатність застосовувати на практиці соціокультурний комунікативний код, тобто, перш за все мова, норми та правила поведінки (поведінкового коду), психології та менталітету (психоментальності коду), характерні даного

етносу в певний проміжок часу та т. д. Засоби масової інформації, різні види комунікації, глобальна економічна криза, природні катаклізми і нескінченні війни за ресурси привели людство до збільшення міжкультурної взаємодії. Оскільки в основі людського буття лежить, перш за все, матеріальна практична діяльність. Міжкультурна комунікація дуже важлива в сфері бізнесу та торгівлі. ХХІ століття стало особливим часом, не тільки для засобів масової інформації, хоча саме засоби масової інформації все більше та більше орієнтовані на пропаганду всередині населення, закликаючи їх поклонятися культу грошей та вести бездуховний та аморальний спосіб життя. Все це посилює увагу до проблем спілкування, головною умовою ефективності яких є взаєморозуміння, діалог культур, терпимість, толерантність і повага до культури партнерів по комунікації, їх ідеалів та цінностей.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Агієв В.С. Міжгрупова взаємодія: соціально-психологічні проблеми. К., 1990.
2. Андрієнко А.Л. «Ми» і «Вони»: ставлення українців до інших країн світу // Оновлення України: важкий пошук рішень. К., 1996.
3. Антонов В.І., Ямпілова З.С. Проблема стереотипів як один з бар'єрів в контексті комунікації культур // Україна і Захід: діалог культур. К., 1999. Вип. 7.
4. Баришніков Н.В. Професійна міжкультурна комунікація. Х., 2010.
5. Біла Е.Н. Теорія і практика міжкультурної комунікації. М., 2011.
6. Білявка О.Е., Трушина Л.Б. Українці з першого погляду. Х., 1996.
7. Боголюбова Н.М., Миколаєва Ю.В. Міжкультурна комунікація та міжнародний культурний обмін. СПб., 2009.
8. Clyne M. Inter-Cultural Communication at Work: Cultural Values in Discourse. Cambridge, 1994.
9. Canen J.C., Yusef F.S. An introduction to intercultural communication. Indianapolis, 1975.

СЕКЦІЯ II
ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРА

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991373>

**СУЧАСНА ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

А. Є. Прилуцька, професор Національного аерокосмічного університету

ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»

І. О. Компанієць, студентка

В сучасних умовах впровадження інформаційних технологій на всі рівні соціальних комунікацій та формування інформаційного суспільства в умовах зростання загроз інформаційного тиску, інформаційних війн особливу роль для забезпечення міжнародної діяльності установ та держав відіграє інформаційна культура. Для визначення її впливу на алгоритми інформаційно-сервісної діяльності, на нашу думку, потрібно проаналізувати окремі аспекти міжнародної діяльності в координатах інформаційної культури в теоретичному та практичному ракурсах.

Теоретичними засадами дослідження значення інформаційної культури в забезпеченні інформаційно-сервісних практик є концепції та наукові праці вітчизняних науковців: Дзьобань О. П., Балинського І. О., Л. Я. Филиппової, Панченко О. А., А. В. Шемаєвої тощо.

Основними характеристиками інформаційної культури, на думку науковців, є визначення феномену інформаційної культури як сфери буття, що пов'язана з функціонуванням інформації в суспільстві, формуванням інформаційних навичок особистості. У широкому сенсі інформаційна культура розглядається як сукупність принципів і механізмів, що забезпечують взаємодію етнічних і національних культур, їх включення в загальний досвід людства. У вузькому сенсі це вироблення оптимальних способів використання інформації й надання її споживачеві для вирішення

теоретичних і практичних завдань; механізми вдосконалення технічних засобів виробництва, зберігання й передавання інформації; розвиток системи навчання, підготовки людини до ефективного використання інформації й інформаційних засобів.

На основі всіх перерахованих характеристик сучасна інформаційна культура може сприяти безпечному, зручному й високоефективному забезпеченню міжнародних комунікацій. Вона здійснює поєднання процесів аналізу (традиційної інформації) та синтезу (у створенні нових комунікативних стратегій) в міжнародному просторі. На рівні практичного моделювання та розробки конкретних методів та засобів інформаційна культура включає в себе складний процес отримання, збору, зберігання, аналізу, відображення та доставки інформації.

Прикладом особливо важливого значення сучасних інформаційних процесів в суспільстві є увага світової спільноти до формування нової соціокультурної парадигми комунікацій, до специфіки регулювання в різних галузях суспільного життя в реаліях інформаційного суспільства. Це відображено у програмах ЮНЕСКО в галузі інформації та комунікації:

- «Новий міжнародний інформаційний порядок», де розглядаються проблеми диспропорції міжнародних інформаційних потоків, справедливого розподілу прибутків транснаціональних інформаційних корпорацій;
- «Комунікації на службі людству», що фіксує правові проблеми розповсюдження інформації та створення інституційної основи взаємодії в міжнародній інформаційній сфері;
- «Міжнародна програма розвитку комунікації»;
- «Комунікація на службі людству, або Нова комунікативна стратегія ЮНЕСКО»;
- «Інформаційне суспільство для всіх», що можна розглядати одним з основних документів забезпечення діяльності держав та

організації в XXI столітті.

Саме ЮНЕСКО спрямовує зусилля на формування сучасної інформаційної культури як простору вільного доступу до інформації, створення умов, за яких інформаційне суспільство гарантує право невтручання в приватне життя, включення в глобальне інформаційне поле, забезпечення культурного плюралізму.

Отже, інформаційна культура – це умова побудови сучасного інформаційного суспільства, що формує міжнародну інформаційну політику, сприяє вільному обміну ідеями, забезпечує формування глобальної інформаційної інфраструктури та міжкультурної комунікації в науковій, економічній, політичній та інших галузях.

Розвиток інформаційної культури міжнародних зв'язків, міжнародних стосунків створює перспективи глобальної конкурентоспроможності: міжнародні проекти, міжнародні організації, окремі держави можуть змінювати та підвищувати рівень виконання завдань, які не можуть бути вирішені в умовах їхньої автономності.

Отже, сучасна інформаційна культура та умови й можливості, які вона надає, є важливим фактором забезпечення сучасної міжнародної діяльності. Тому дослідження потенціалу поєднання соціогуманітарних та техніко-технологічних знань, інформаційних навичок та особливостей міжнародних процесів на аксіологічному, праксеологічному та практичному рівнях допоможе формуванню новітніх комунікаційних моделей, підвищенню загального рівня міжнародних комунікацій та забезпечення плідної співпраці в міжнародних стосунках.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991381>

**ЩОДО ФЕНОМЕНУ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ
В УКРАЇНІ**

Д. В. Богатирьов, аспірант кафедри філософії

Науковий керівник – доктор філософських наук,

проф. І. В. Чорноморденко

Київський національний університет будівництва і архітектури

До початку повномасштабної війни 24 лютого 2022 року домінуючою моделлю світосприйняття в українському суспільстві було так зване споживацтво. Переважна більшість громадян жила за принципом «робота – дім – розваги – робота», мало замислюючись над сенсом власного існування чи над його скінченністю. З філософської точки зору, таке буття визначається як неавтентичне екзистування. Німецький філософ-екзистенціаліст Мартін Хайдеггер описує його як «щоденне ухиляння від прийняття рішень щодо свого буття в напрямку до смерті» [1. с. 259].

Фокусуючись на «русі по колу» між повсякденними справами, а також на набутті та використанні певних матеріальних благ (у рамках домінуючої в суспільстві психології споживацтва), абсолютна більшість населення України до війни екзистувала неавтентично. Проблема скінченності їхнього земного буття, а відтак і необхідності пошуку його сенсу за межами щоденної рутини, ані скільки їх не хвилювала.

Війна суттєво змінила цей спосіб існування. З її початком споживацьке та обивательське існування, яке до того здавалося стабільним та непохитним, раптово змінилось. Смерть стала для пересічних громадян України набагато ближчою, ніж будь-коли з моменту їх народження (тих, хто пам'ятає попередні війни, у живих залишилось небагато). Кожен день приносив нові обстріли, бої, а разом з ними – нових загиблих і поранених.

Гуркіт артилерійських залпів та розривів ракет у поєднанні з повсякденною людською трагедією та усвідомленням того, що вона може торкнутися будь-кого в будь-який момент, змусили більшість громадян України «прокинутися» у філософському сенсі цього слова.

Обивателі, які досі перебували в «летаргічному сні», вважаючи, що їхня рутинна за принципом «робота – дім – розваги – робота» – і є життя, були «пробуджені». Це «пробудження» до реальності й цей вихід із «матриці» неавтентичного екзистування привели більшість з них у первісний жах. Тепер вони в істеричі благають про те, щоб їх знову занурили в сон, до котрого вони вже звикли. Вони хочуть повернення в стан, де не потрібно долати труднощі, мислити та шукати порятунку, усвідомлюючи при цьому власну смертність. Вони бажають повернення до свого неавтентичного екзистування. І їхня трагедія в тому, що жодного повернення вже не буде навіть після завершення війни, оскільки повоєнна відбудова вимагатиме не меншого напруження мислених, фізичних, матеріальних та інших зусиль, аніж сама війна.

Але є й інші «пробуджені», котрі, вийшовши зі сну, усвідомлюють реальність у всій її повноті, намагаючись переосмислити власні цінності та орієнтири. Вони починають розуміти, що війна є не «випадковим відхиленням від норми», а станом, у якому світ перебуває постійно. Як стверджував давньогрецький філософ Геракліт: «Війна є батьком всього й царем всього, і одних вона робить рабами, інших – вільними, одних – богами, інших – людьми» [2. с. 95.]. Вона може приймати «гарячі» форми, як зараз на теренах України, або залишатися «холодною», але вона ніколи не припиняється. Війна – це стан максимального протистояння на рівні ідей, які раніше здавалися обивателям «зайвими нісенітницями» порівняно з матеріалістичним споживацьким світом навколо. Сьогодні ідеї відливаються у свинець куль та снарядів. Ідеї змушують своїх адептів помирати та вбивати за них.

На фоні цього та частина українського суспільства, яка переосмислила своє буття під час війни, навчилася декількох важливих речей.

– Задовольнятися малим. Культ непомірного споживання йде в небуття. Тепер людина – це насамперед відповідь на запитання «Хто?» (коханий, родич, друг, сусід, який чекає на допомогу, тощо), а не на запитання «Скільки?» (скільки в нього грошей, скільки товарів він споживає, скільки потрібно сплатити тощо). Це важливий урок. Світ кількісних критеріїв на фоні екзистенційної кризи війни поступається місцем світові якісних критеріїв.

– Кооперуватись. Якщо раніше ми могли не знати, хто живе поруч і чим він займається, нинішня екстрена ситуація підштовхує до того, щоб цікавитися й дізнаватися, чим ви можете допомогти одне одному. Бойові дії відійдуть у минуле, а сталі соціальні зв'язки та пам'ять про взаємодопомогу залишаться.

– Цінувати життя. Не витратити час на безглузді заняття, розуміючи, що примарне благополуччя може обірватися будь-якої миті, як і саме земне існування.

– Саме існування перетворюється на сенс і формує покликання до взаємодії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Heidegger M. Sein und Zeit. Tübingen: Max Niemeyer Verlag, 1967. 437 S.
2. Heraclitus of Ephesus. On Nature. Translated from the Greek text of Bywater, with an introduction historical and critical by G. T. W. Patrick, Ph.D. Baltimore: N. Murray, 1889. 632 P.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991388>

***РОЗПОДІЛ КУЛЬТУРНОГО КАПІТАЛУ ТА ДУХОВНОСТІ
ПІД ЧАС ВІЙНИ***

***С. В. Янковський, доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології
Маріупольського державного університету***

Поняття капіталу належало до, так би мовити, панівної тріади наукового поля офіційно санкціонованої думки підрядянської доби: історичного матеріалізму, діалектичного матеріалізму, політичної економії. У кожному із зазначених сегментів засобами наукових дискусій (які, зазначимо, із часом все більшою мірою наближались до славнозвісної «гри в бісер») конструювалось уявлення про історичну значущість, соціальну природу, евристичну цінність капіталу. Можна навіть було б стверджувати, що поняття капіталу набуло універсальної значущості при з'ясуванні сутності матеріального та символічного виробництва.

Проте, відношення прескрипцій, які визначали шляхи конструювання підрядянської соціальної реальності підрядянської доби та наголошуваними ідеологемами офіційно санкціонованої думки, мали антагоністичний характер. Виявлення цієї структурної суперечки ціннісних орієнтацій та соціальних контекстів радянського володарювання та підрядянського соціуму мали різний характер. Найбільш явно він проявлявся в дисидентстві підрядянської масової культури, яка зверталась до аудиторії Homo soveticus – з одного боку, та декларованих владою ціннісних вимірів життєвого світу радянських людей, які й складали ту саму аудиторію. Актори масової культури (популярної) регулярно вводили до культурного поля елементи соціальної сатири, спрямованої проти засилля бюрократичного, номенклатурного, партійного апарату в соціальному житті. Маю зазначити, що масова культура (популярна) була

достатньо ефективним способом конструювання соціальної реальності, щоб увести окремий вимір соціальної реальності. Він набув трансцендентної значущості в розвідці, оприлюдненій у «Literatura i Kultura Popularna», де запропоновано його визначення як сферу метафізики бажань Homo soveticus (С. В. Янковский. Метафизика желаний или конструирование социокультурного мира в советской популярной культуре Literatura i Kultura Popularna / pod redakcją A. Gemry 21 (3743), P. 7–22). І саме у ця перспектива, на наш погляд, дозволяє констатувати, що відношення до поняття капіталу так само висвітлює феномен антагонізму бажань Homo soveticus.

Прикметно, що зазначений феномен антагонізму бажань Homo soveticus не мав би жодного значення для соціального життя в умовах Четвертої світової війни (IV Світова), якщо б сконструйоване в межах міфу інтелектуального каркасу підрадянської доби життєрозуміння не зберегло би своєї значущості до сьогодення, сповненого невідомих для Homo soveticus реалій соціального життя. Тут маємо зазначити, що в даному випадку, наголошуючи на значущості обставин IV Світової, цілком поділяємо тезу А. Піантковського про Четверту світову війну, спричинену російсько-московською агресією, що розпочалась анексією Криму 2014 р. і перетворилась на широкомасштабне військове вторгнення 23 лютого 2022 р., що завершує цикл світових війн спричинених занепадом європейських імперій, розпочатий Великою війною 1914-1918 рр. Тож повернемося до, так би мовити, вітальної специфіки підрадянського життєрозуміння. Привертає увагу те, що певна частина учасників соціального життя в Україні свідомо чи несвідомо відтворює його ціннісні орієнтації, у тому числі й тієї структуруючої опозиції маскультурного іронічного відношення до капіталу та сакралізованого суспільними та інтелектуальними дискусіями поняття капітал. (Маємо звернути увагу, що зв'язок міфу інтелектуального каркасу із дискусіями в науковій площині

впроваджує К. Р. Поппер. У даному випадку ми розширяємо поняття наукової дискусії до суспільної, оскільки наукове знання є феноменом соціального життя та зумовленого ним інтелектуального досвіду. Крім того, підрадянська доба характеризується приписуванням наукового значення політичній гегемонії номенклатури правлячого класу. Вважаємо, що справа полягає в антиісторичній природі правлячого класу підрадянської доби. Він був сконструйований штучно.

Природа номенклатури правлячого класу підрадянської доби мала засновок не в усвідомленні своєї приналежності по відношенню до цінностей свободи або справедливості, а на ідеологічному ошуканстві керованих мас. Це простежується на всьому історичному періоді її володарювання від перших лозунгів радвлади про перерозподіл землі селянам, встановлення миру для солдат, передачу виробництва робітникам і до кінцевих акцентуацій на перебудові підрадянського суспільства, гласності керівництва й управління, прискоренні темпів соціально-економічного розвитку.

І поняття капіталу відгравало провідну роль у реалізації політичного ошуканства, втілюючись в еволюції засадничих основ легітимації самої правлячої номенклатури правлячого класу. Вихідним моментом виправдування тоталітарного терористичного радянського режиму володарювання належить широковідомій тезі історичної невідворотності встановлення диктатури пролетаріату шляхом здійснення світової революції в боротьбі з буржуазним імперіалізмом, який породжувався історичним розвитком світового капіталу. Наступний етап був спричинений сталінською політикою соціальної модернізації. Шляхом відкритих репресій та геноциду від кінця 1920-х і впродовж 1930-х років радвладна номенклатура правлячого класу із інтернаціональної трансформувалась у державницьку. В якості такої вона отримала визнання в міжнародній спільноті, її було використано для формування

антифашистської коаліції. А вже після завершення II Світової у другій половині 1950-х – 1960-х рр. відбулась мутація правлячого класу. Її зумовлювало самоствердження радвладної номенклатури у світовому вимірі, що включало поширення її гегемонії на європейський Схід від Балкан на півдні до Балтії на півночі, проникнення під гаслами боротьби за свободу та деколонізацію за межі Європи. Відтак, номенклатура правлячого класу «країни рад» набула рис міжнародної конгломерації лідерів численних рухів боротьби за мир, рівноправ'я, соціальну справедливість, соціальні права тощо. Маємо звернути увагу, що в цій еволюції зникає відкрита Карлом Марксом соціальна значущість капіталу. На момент завершення радянської історії номенклатури правлячого класу, який характеризується химерними намаганнями впровадити політику «соціалізму з людським обличчям», поняття капіталу розпорошилось між ідеологемою капіталізму політичної економіки та людиною виміру соціальної реальності, що перетворилось згодом на багатовекторне уявлення людського капіталу в медійному, політичному, науковому полях.

На початку – в середині 1990-х рр. у науковому полі вітчизняної гуманістики змінилась ситуація. Перед його акторами постали стратегічні завдання емансипації та інтеграції, поновлення та творення національного академічного наукового дискурсу, наративу, практик. Йшлося про утвердження самостійності наукового поля української гуманістики через набуття інституційної суверенності та входження в міжнародну наукову спільноту, а від другої половини 1990-х упровадження європейських, у більш широкому плані західних стандартів освіти. В інтелектуальних дискусіях із вирішення цих всіх стратегічних завдань поняття капіталу не набуло якоїсь значущої ваги. Актори спрямовували інтелектуальні дискусії до патерналістсько-ресурсної парадигми вибудовування наукового поля. У ній центральна роль належала питанням справедливого перерозподілу матеріальних благ, а також збереженню та накопиченню ресурсів. Саме в

цій перспективі утвердилось уявлення про культуру як основний ресурс розбудови незалежної української держави, були винесені ідеї націотворення, культуротворення, національної ідеї соборності тощо. Поняття культурного капіталу перебувало на маргінесах патерналістсько-ресурсної парадигми, що відкривало, на нашу думку, широкі можливості для зростання, так би мовити, бульбашки культурного расизму.

Що означає бульбашка культурного расизму. На перший погляд, це важка метафора, якою обтяжується раціональне сприймання соціально значущих проблем культурної політики. Утім це не зовсім так, або в принципі це не так. У сучасному соціумі спостерігається феномен творення «бульбашок». Достатньо пригадати фінансові бульбашки (мабуть, вони популярні найбільшою мірою, бо є складовою наративів медійного поля), бульбашки попиту, приміром попиту на нерухомість, інформаційні бульбашки (вони є новим трендом інтерпретації комунікації користувачів у соціальних мережах) тощо. Феномен бульбашок безпосередньо відсилає до теорії катастроф, моделлю побудови якої є вирішення питання натягіння оболонок. Вважаємо, що застосування ідеї «бульбашок» до соціальних явищ, процесів, феноменів полягає в тому, що в інформаційно замкнених системах спостерігається експонентне зростання обсягів споживання інформації, що є неочікуваним наслідком сегментації всієї системи.

В українській гуманістиці відбувся аналогічний процес. Цьому сприяли ті теорії культури, які «закільцювали» поняття культури в патерналістсько-ресурсній парадигмі. Розуміння культури опинилось у колі проблематики бюджетування культури, збереження традицій, підтримки національно-творчої еліти тощо. Для їх вирішення були застосовані теорії гуманітарного й соціального знання, що, з одного боку, успадкували створене підрадянською пропагандою кліше ототожнення національного із етнічним, українського із народним, народного із

традиційним, а з іншого – в широкому філософському розумінні, виходили із принципу тотожності тягlosti культури із часом, історії з нацією тощо. Тож історична нарація, яка була створена в індустріальних цивілізаціях Заходу, у тому числі і сталінською модернізацією, продовжує потрактування спільності як результату суспільного поступу. І у контексті такої рецепції спільність є наслідком упровадження певних принципів розподілу матеріальних і нематеріальних благ, а їх виробництво та споживання є її соціальними формами. Тому матеріальні блага є уречевленою формою виробничих відносин, результати яких задовольняють матеріальні потреби індивіда, колективу, суспільства, тоді як нематеріальні блага виникають через усвідомлення втілених в уречевлених формах цінностей, переваг, уподобань. На нашу думку, вершина розуміння спільності гуманістичної думки в індустріальних цивілізаціях зафіксована в марксистській теорії комуністичного суспільства. Згадаємо в якості прикладу узвичаєне в науковому полі вітчизняної гуманістики потрактування комунізму: комуністичне суспільство здатне реалізувати принцип «від кожного по здібностям, кожному за потребами». Відтак, вважаємо, що комуністична спільнота – це система суспільних відносин, у якій предметом суспільного перерозподілу є бажання, а зв'язок індивіда з спільнотою виникає шляхом усвідомлення способів задоволення потреб виробництва та споживання матеріальних і нематеріальних благ. Звідси виникають такі популярні в підрядянській суспільній думці тематичні блоки інтелектуальних дискусій, як роль особистості в історії, особистісний чинник суспільного життя, популяризація екзистенційної тематики, значущість людського фактору тощо. Вони узагальнюються в соціальній інженерії пострадянської доби. Її теоретичні основи репрезентують своєрідну синтезу, породжену, з одного боку, «відкатом» від комуністичної візії майбуття, а з іншого – адаптацією теорій гуманітарного та соціального знання до вимог новітньої епохи

цифрової цивілізації. Беззаперечно, на наш погляд, те, що пострадянська інтелектуальна еліта, яка походила з освітніх і наукових практик підрядянської доби, намагалась гармонізувати актуальну проблематику цифрової цивілізації до потреб володарювання в соціальному полі нових суспільних і політичних еліт.

Серед іншого на цьому тлі в науковому полі вітчизняної гуманістики розвинулись теорії інформаційної культури. Своїм непередбачуваним наслідком вони мали легітимізацію бульбашки культурного расизму. Це відбувалось через вибудовування аргументації, якою обґрунтовувався інструментальний характер спільності. У цьому проекті спільність – це форма колективного споживання природних, соціальних ресурсів, корисних якостей матеріальних та нематеріальних благ, а культура є узагальненою характеристикою географічних обставин, історичних умов, соціальної своєрідності їх творення, виробництва, споживання або, скажімо, синтетичним уявленням їх соціально-історичної природи. У цьому відношенні актуальність поняття культурного капіталу зумовлюється актуальністю екологічного розуміння спільності, яке не наслідуює підрядянській традиції інтелектуальних дискусій із створеною нею міфологією, нівелює значущість бульбашки культурного расизму та стоїть на заваді інструменталізованому потрактуванню спільності.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991396>

ФІЛОСОФІЯ ДУХОВНОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ПЕРЕМОГИ

О. С. Пономарьов, професор,

М. К. Чеботарьов, доцент

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

Повномасштабне неспровоковане російське вторгнення в Україну після восьми років анексії Криму й фактичної окупації значної частини Донбасу супроводжується численними злочинами й брутальним порушенням звичаїв і законів війни. Окупанти здійснюють постійні обстріли об'єктів цивільної інфраструктури, що призводить до величезних руйнувань житла, закладів освіти, культури та охорони здоров'я. Водночас гідну відсіч загарбникам дають Збройні сили України, воїни територіальної оборони та представники інших силових структур. Своєчасне оперативне відновлення руйнувань здійснюють працівники комунальної сфери. Українці здивували світ і самого агресора тим, що вони успішно борються й контратакують в умовах істотної переваги противника в живій силі, озброєнні та боєприпасах.

Безумовно, надзвичайно важливу роль відіграє всебічна допомога наших союзників і партнерів. Однак країна та її народ виявляються цілком здатними ефективно захищатися. Справа в тому, що одним з вирішальних чинників наших військових успіхів виступає не просто духовність українців, а цілісна філософія духовності. Особливо яскравими є прояви її ефективності й сили на тлі екзистенційної кризи нашого ворога. Сьогодні сенсом цієї кризи виступають втрата переважною часткою населення країни-агресора духовних орієнтирів, моральності й культури, системи гуманістичних цінностей. Саме в цьому корені їхньої жорстокості, мародерства, руйнувань, прагнення знищити Україну як державу,

українців як народ та українство як цілісний культурно-історичний феномен.

Тому далеко не випадково вони руйнують об'єкти освіти, культури й навіть храми. Апофеозом цих дій стала руйнація Музею Г. С. Сковороди напередодні ювілею – 300-річчя від дня народження всесвітньо відомого філософа. Системою його поглядів невідповідно виступає філософія серця. Цілеспрямовано руйнуючи музей філософа, у якому він знайшов прихисток на останньому етапі земного життя, окупанти наочно продемонстрували свою справжню безсердечність, бездуховність та безкультур'я. Ось чому уявляється доцільним розглянути сенс поняття духовності й джерела її потужного впливу на розвиток особистості та її гуманістичних світоглядних позицій.

Існують різні підходи до розуміння й трактування сенсу самого поняття духовності. Звичайно під духовністю як атрибутом особистості мають на увазі ідеал, до якого прагне людина у своєму розвитку, її орієнтацію на вищі, абсолютні життєві цінності. Сенс духовності характеризує прояв психічної, інтелектуальної й культурної зрілості людини. Свого часу, досліджуючи сенс феномену культури, В. Лозовой та його співавтори визначають сутність духовності як «сукупність якостей і властивостей, завдяки яким людина може повноцінно існувати у світі культури, у нормативно-ціннісних сферах міфології, релігії, моральності, мистецтва, філософії, науки» [5, с. 74]. А саме вкрай низький рівень розвитку моральності, культури й навіть релігії окупантів виявляється індикатором їхньої духовності чи скоріше бездуховності.

На наше глибоке переконання, духовні цінності, українська мова й культура виступають своєрідною потужною й ефективною зброєю. Тому важко зрозуміти людей, які продовжують послуговуватися мовою окупантів. Тим більш неприпустимим уявляється її використання й в освітньому процесі, адже освіта є вкрай важливим середовищем

особистісного розвитку молодих поколінь, формування їхньої духовності й культури.

Тож цілком закономірно, розкриваючи роль і значення духовності, освіти й культури та їхнього взаємозв'язку й взаємодії для формування інтелігентності, А. Кіпенський і О. Пономарьов чітко вказують, що «міра інтелігентності людини визначається не стільки її освітою, скільки духовністю, культурою та відповідальністю». Автори уточнюють при цьому, що «ці ж якості індивіда являють собою продукт його особистісного розвитку, передовсім результат цілеспрямованого педагогічного впливу на нього. Системний же характер такого впливу й забезпечує освіта». Таким чином, вчені доходять висновку, що «сама освіта виступає не інструментом формування інтелігентності, а радше його умовою» [2, с. 197]. Інтелігенти ж є не просто носіями духовності й культури, але й їхньої ретрансляції в широкі верстви населення.

В загальній системі життєвих цінностей, яка має ієрархічний характер, вищий рівень утворює цілісна сукупність так званих абсолютних або вічних цінностей. Невипадково їх ще називають загальнолюдськими. Як пише В. Кремень, «там, де ігнорують вічні цінності, утворюється ціннісна порожнеча, духовна пустота, відбувається духовна деградація, що небезпечна можливістю переростання в антропологічну катастрофу» [3, с.9]. Подібні катастрофи свого часу виникали у фашистській Німеччині, а сьогодні катастрофу переживає населення путінської Росії. Навіть поверхневе знайомство зі змістом і характером цілеспрямованого впливу засобів масової інформації на населення цієї країни свідчить про насадження ненависті до всього українського. З цією метою використовуються різні нісенітниці про нацистів, біолабораторії тощо. Вони ж слугують основою численних заяв із безпідставними звинуваченнями України з боку представника цієї країни під час засідань Ради Безпеки ООН.

Далеко не випадково один з відомих українських філософів, на жаль, вже покійний С. Кримський ще двадцять років тому чітко зазначав, що «навіть подолання загрози Третьої світової війни не гарантувало виходу зі свого роду «антропологічної катастрофи» [4, с. 4]. А сьогодні вже не можна навіть говорити про подолання цієї загрози через заяви багатьох представників владних кіл держави-агресора, у тому числі з явною чи частіше прихованою погрозою можливості застосування ядерної зброї. А це, безумовно, призведе до початку Третьої світової війни.

Таким чином, бездуховність військових країни-агресора значною мірою виступає причиною їхніх поразок на полі бою, дезертирства та прагнення здатися в полон і тим самим зберегти своє життя. Ці причини посилює погана логістика й відстале мислення їхніх командирів. Але основною причиною слід вважати відвагу та успіхи Збройних сил України у звільненні окупованих територій. На цьому тлі яскравим проявом духовності й патріотизму наших захисників і захисниць постає їхня мужність та відвага. Вони розуміють, що боронять свою країну, свої домівки й свої сім'ї. Їхня віра в перемогу гарантує перемогу й відновлення безпеки й територіальної цілісності рідної країни. Їхня віра й духовність виступають безпосереднім та цілком закономірним результатом виховання в сім'ї та в системі освіти.

Формування філософії духовності та раціональне використання її ідей, принципів і положень виступає сьогодні одним з важливих завдань системи освіти. Одним з її істотних аспектів вважається духовність виховання. Разом з вихованням духовності це завдання є предметом серйозних досліджень у сфері педагогічної теорії та освітньої практики. У свою чергу, литовський вчений Й. Кевішас підкреслює, що «орієнтація на горизонт духовності виховання сприяє прокладанню людиною шляху свого становлення як особистості в межах досягнутої власної зрілості й розвитку культури середовища» [1, с. 18]. Таким чином, досягнення

особистісної й професійної зрілості людини через розвиток її духовності супроводжується становленням її патріотизму, відповідальності й моральності. А сама духовність наразі перетворюється на потужне джерело активності й рішучості, що веде до перемоги.

До речі, рівень розвитку духовності людини істотною мірою визначають її самоусвідомлення й самоідентифікація, її більш чи менш чітка життєва стратегія та її реалізація. Свого часу нам вже доводилося писати про те, що «при виборі та реалізації життєвої стратегії основними її показниками виступають відповідальність, рівень осмисленості життя, провідні цінності, яких дотримується людина, сфери та міра її самореалізації» [6, с. 132]. Осмислення людиною сенсу свого життя разом з сенсом того суспільного, соціально-економічного й соціокультурного простору, у якому відбувається її життя, активно сприяє розвитку духовності цієї людини, її життєвих цінностей та їхньої загальної гуманістичної спрямованості.

В основі духовності українців як індивідів і як консолідованої політичної нації лежить глибока впевненість у справедливості своєї боротьби й неминучості перемоги. Ця впевненість ґрунтується на надійних підвалинах розуміння того, що наша боротьба відбувається в загальному сенсі розвитку людства. Ця боротьба свідчить про наше прагнення вийти на магістральні шляхи розвитку людської цивілізації, шляхи духовності, справедливості та науково-технічного й соціального прогресу. Не випадково сьогодні такого поширення й популярності набувають пророчі слова нашого великого класика, нашого Кобзаря Тараса Шевченка: Борітеся – поборете! Вам Бог помагає! За вас правда, за вас слава і воля святая!

Філософія духовності не відкидає й тієї цілком зрозумілої обставини, що в організації та здійсненні оборони й тим більш контрнаступальних дій можливі окремі помилки. Але не вони визначають загальний результат

нашої боротьби. Головне, що ми їх враховуємо й виправляємо. Ми цілком згодні з Р. Талером, що «в нашому дедалі складнішому світі від людей не можна очікувати, щоб вони мали достатній рівень компетенції для прийняття рішень, хоч якось наближених до оптимальних, у всіх сферах, де вони змушені робити вибір». Учений при цьому акцентує увагу на тому, що «...нам усім подобається користуватись правом вільного вибору, навіть якщо ми іноді робимо помилки» [7, с. 386]. І наші союзники не випадково дивуються, як наші воїни демонструють свої уміння швидко долати помилки, навчаються, добре оволодівають складною сучасною зброєю й уміло її використовують. І це також повною мірою можна вважати проявами високої духовності.

Разом з тим слід визнати, що серед громадян України виявилися тисячі колаборантів, які стали на бік ворога, та ухилянтів, які будь-що прагнули виїхати за кордон, щоб не потрапити в армію. Важко сказати, яким є рівень їхньої духовності, якими життєвими цінностями вони керуються. Вважаємо, що певна провина за це лежить на освіті. Адже дійсно, вона, проголошуючи індивідуальний підхід, насправді формує ординарну людину, байдужу до всього, що перебуває за межами її біологічних потреб. Педагоги ж новатори прагнуть відновити цінності освіти, її високу суспільну місію й зацікавленість учнів і студентів в особистісному розвитку, який тісно пов'язаний з розвитком рідної країни та її суспільства. Вони прагнуть активно сприяти розвитку й плідній реалізації духовності та креативних здібностей своїх вихованців. Особливе місце в цих пошуках належить К. Ушинському, А. Макаренку, В. Сухомлинському, їхній багатій спадщині та багатьом справжнім педагогам, які творчо опановують їхні ідеї.

Необхідно підкреслити, що філософія духовності виступає надійним джерелом перемоги не тільки під час війни. Вона має слугувати українцям чітким дороговказом для ефективної організації діяльності з післявоєнного

відновлення країни. Навіть слово «відновлення» є дещо умовним, тому що нам доведеться будувати нову Україну, красиву й зручну, квітучу й затишну, багату та справедливу державу завтрашнього чи навіть післязавтрашнього дня. Той тяжкий, але корисний досвід, який ми отримали в процесі розгрому «другої армії світу», пам'ять про полеглих захисників і захисниць, що віддали життя за наше успішне майбуття, вимагатимуть перегляду сенсу духовності та системи життєвих цінностей відповідно до нових реалій. Вітання «Слава Україні» набуватиме нового, більш глибокого сенсу, ставатиме основою соціально прийнятних та конструктивних цінностей, перетворюватиме нашу країну на визнаного світового лідера. Але для цього кожному з нас доведеться багато й важко працювати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кевішас Й. Вступ // Горизонт духовності виховання: Колективна монографія. – Вільнюс: Zuvedra, 2019. С. 15-35.
2. Кіпенський А.В., Пономарьов О.С. Розвиток інтелігентності майбутніх фахівців як завдання педагогіки ХХІ століття // Педагогіка ХХІ століття: сучасний стан та тенденції розвитку: Колективна монографія. – Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. С. 195-224.
3. Кремень В.Г. Духовність і цінності буття людини // Горизонт духовності виховання: Колективна монографія. – Вільнюс: Zuvedra, 2019. С. 9-11.
4. Кримський С.Б. Заклики духовності ХХІ століття. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2003. 32 с.
5. Морфологія культури: тезаурус; за ред. В.О. Лозового. – Харків: Право, 2007. 384 с.
6. Пономарьов О.С., Чеботарьов М.К. Відповідальність в системі професійної компетентності фахівця: навч.-метод. посібник. – Харків:

Підручник НТУ «ХП», 2012. 220 с.

7. Талер Р. Поведінкова економіка. Чому люди діють ірраціонально і як отримати з цього вигоду / пер. з англ. 3-тє вид. – К.: Наш Формат, 2022. 464 с.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991398>

**ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО ФАХІВЦЯ АЕРОКОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ**

З. І. Гирич, д-р пед. наук, професор

***Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»***

Глибинні й стрімкі соціально-економічні, політичні, інноваційно-освітні трансформації в житті України, інтеграція системи вищої освіти України в Європейський освітній простір, висока конкуренція на ринку праці серед випускників ЗВО потребують оновлення процесу їхньої професійної підготовки.

Професійна діяльність будь якого фахівця, у тому числі інформаційного фахівця аерокосмічної галузі, насичена як звичними, так і незапланованими, мінливими ситуаціями, які потребують оперативного прийняття рішення, неоднозначності в інтерпретаціях подій, пов'язані з неочікуваною поведінкою людей. Зазначене вимагає від фахівців володіння глибокими професійними знаннями, уміннями обговорювати й обмірковувати професійні проблеми; аргументувати власні позиції, приймати рішення та доводити їх до відома партнерів; організовувати професійний безпосередній та опосередкований діалог з колегами, партнерами, обирати поведінкові стратегії, адекватні професійній комунікативній ситуації та ін. Оволодінню зазначеними вміннями сприяє впровадження інтерактивних технологій навчання.

Доцільність упровадження інтерактивних технологій навчання обумовлена можливістю трансформації навчального процесу (завдяки їх реалізації) у співнавчання, взаємонавчання (колективне, мікрогрупове, групове, навчання у співпраці), де студент і викладач рівноправні,

рівнозначні суб'єкти навчання.

Технологізація навчального та виховного процесів пов'язана з пошуком таких дидактичних підходів, які були б у змозі перетворити навчання у «виробничо-технологічний процес з гарантованим результатом». Технологічність освіти означає практичне втілення сучасних концептуальних підходів до навчання й виховання людини. Стосовно технології навчання презентують такі її компоненти: мета навчання; структурно поданий зміст; певна логіка застосування методів, прийомів, засобів навчання в межах конкретної організаційної форми та способу взаємодії суб'єктів навчального процесу; визначена послідовність оцінки результатів засвоєння навчальної інформації з набором діагностичного інструментарію в межах конкретної форми контролю. Інтерактивне навчання («inter» – взаємний, «act» – діяти) – спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, що передбачає створення комфортних умов навчання, за яких студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Інтерактивність є характерологічною особливістю сучасного освітнього процесу з використанням комп'ютерних технологій, що сприяє встановленню суб'єкт-суб'єктної взаємодії викладача й студентів, студентів між собою на основі активізації процесів емпатії, рефлексії, відчуття співдіяльності тощо. Дослідження американських та європейських науковців підтверджують, що інтерактивне навчання забезпечує збільшення частки засвоєння навчального матеріалу завдяки тому, що воно впливає не лише на свідомість студента, а й на його почуття та волю. Реалізація інтерактивного навчання передбачає впровадження інтерактивних технологій.

Інтерактивні технології навчання – сукупність методів, засобів і форм організації навчання, що забезпечують активний характер взаємодії учасників навчального процесу на засадах співпраці та співтворчості й спрямовані на досягнення поставлених дидактичних цілей. Інтерактивна

технологія навчання як система містить такі компоненти: чітко сплановані цілі навчання – зрозумілий якісний і кількісний очікуваний результат процесу у вигляді навчальних досягнень студентів; спеціально відібраний і структурований зміст навчання; інтерактивні форми, методи та прийоми, за допомогою яких організується навчання й стимулюється активна діяльність студентів; адекватні цілям, формам і методам засоби навчання; розумові й навчальні дії та процедури у вигляді системи пізнавальних завдань, за допомогою яких студенти можуть досягти запланованих результатів; організаційні та психолого-педагогічні умови, що дозволяють ефективно спланувати й реалізувати інтерактивне навчання. Основною педагогічною ідеєю застосування інтерактивних технологій навчання є активізація розумової діяльності студентів, актуалізація опорних знань, індивідуалізація навчального процесу, надання можливості самостійного осмислення значення здобутих знань для використання їх на практиці, виховання позитивного ставлення до предмета. Інтерактивні технології навчання передбачають організацію кооперативного навчання, коли індивідуальні завдання переростають у групові, кожний член групи робить унікальний внесок у спільні здобутки, зусилля кожного члена групи потрібні та незамінні для успіху всієї групи.

Виокремлюють п'ять головних вимог для успішного навчання в режимі інтерактивної технології.

1. Позитивний взаємозв'язок – члени групи повинні розуміти, що спільна навчальна діяльність дає користь кожному.
2. Неопосередкована взаємодія – члени групи мають перебувати в тісному контакті один з одним.
3. Індивідуальна відповідальність – кожен студент має оволодівати запропонованим матеріалом і бути відповідальним за допомогу іншим, але більш здібні студенти не повинні виконувати роботу за когось.
4. Розвиток навичок спільної роботи – студенти повинні засвоїти

навички міжособистісних відносин, які необхідні для успішної роботи, наприклад, розподіл, планування завдань.

5. Оцінка роботи – під час групової роботи необхідно виділяти спеціальний час для того, щоб група змогла оцінити, наскільки успішно вона працює.

Реалізація інтерактивного навчання передбачає забезпечення психолого-педагогічного супроводу, індивідуальної підтримки навчальної діяльності кожного студента. Стимулюючими засобами для активізації пізнавальної діяльності студентів під час реалізації інтерактивних технологій навчання є використання різноманітних методів та прийомів, а саме: метод емоційно-морального стимулювання, метод зацікавлення, метод створення ситуацій новизни в навчанні, метод емоційного сплеску та заохочення.

Забезпечення психолого-педагогічного супроводу, індивідуальної підтримки навчальної діяльності кожного студента потребує зміни позиції викладача з інформатора, транслятора знань, контролера на такі позиції: педагог-консультант, педагог-модератор, педагог-тьютор, педагог-фасилітатор.

Єдиної класифікації інтерактивних технологій навчання не існує. Науковці об'єднують їх у різні групи. О. Тіхобаєв щодо учасників діалогу виокремлює такі інтерактивні технології навчання:

1) система людина–людина: ділові, рольові ігри, робота в групах, дискусія, мозковий штурм та ін.;

2) система людина–машина: віртуальна реальність, комп'ютерні ігри, інтерактивні засоби та ін.;

3) система людина–машина–людина: дистанційне навчання, локальні та телекомунікаційні технології, комп'ютерне тестування.

О. Пометун презентує такі групи: інтерактивні технології кооперативного навчання (робота у парах, два – чотири – усі разом, робота у малих групах); інтерактивні технології колективно-групового навчання (мікрофон, мозковий штурм, навчаючи – вчусь, ажурна пилка); технології

ситуаційного моделювання: симуляції, імітації, розігрування ситуації за ролями; технології опрацювання дискусійних питань (займи позицію, зміни позицію, дебати, дискусія).

Вибір викладачем ЗВО тієї чи іншої інтерактивної технології навчання обумовлюється спеціальністю, яку здобувають студенти, змістом навчальної дисципліни, суб'єктивним, професійно-обумовленим досвідом педагога, а також етапом професійної підготовки студентів. Алгоритм вибору технології навчання має враховувати дію як суб'єктивних чинників (рівень професійної й навчальної мотивації, пізнавальних можливостей студента; професійний та творчий потенціал викладача), так і об'єктивних чинників (мета і завдання вивчення теми навчальної дисципліни, що впливають із мети й завдань навчальної дисципліни; провідні компетентності, які має сформувати викладач у студентів під час вивчення навчальної дисципліни; термін вивчення дисципліни; форми, методи й засоби навчання). Значною мірою вибір технології визначається кількістю студентів, оскільки більшість методів найбільш ефективна при невеликій кількості учасників.

Ефективність застосування інтерактивних технологій навчання в підготовці інформаційних фахівців аерокосмічної галузі треба оцінювати, не тільки спираючись на кількісні показники навчальних досягнень студентів, але й враховуючи зміни у свідомості і студентів, і викладачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Волкова Н.П. Інтерактивні технології навчання у вищій школі: навчально-методичний посібник / Н.П. Волкова. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 360 с.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991410>

УКРАЇНЬСЬКА КОСМІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ

Надія СЕВЕРИН, канд. філос. наук, доцент,

завідувачка кафедри гуманітарних наук,

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

Віктор СЕВЕРИН, канд. мистецтвознавства,

доцент кафедри «Дизайн середовища»,

Харківська державна академія дизайну і мистецтв

Розвиток космічної галузі відіграє важливу роль в економіці кожної країни, забезпечуючи її престижну позицію на міжнародному ринку космічних технологій. Сьогодні навіть прогноз погоди, телебачення та комунікація неможливі без індустрії створення супутників. Дослідження розвитку космічної галузі є пріоритетним питанням, тому що космічні технології гарантують технологічні, військові, наукові, політичні та економічні переваги, дають можливість здійснювати дистанційне зондування землі, дозволяють попереджати надзвичайні ситуації, підвищують ефективність розвідки та видобутку природних ресурсів, упровадження інноваційних практик в сільське господарство, забезпечують зв'язок та навігацію, охорону навколишнього середовища та моніторинг зміни клімату [1, с. 81].

Аналіз наукових досліджень показує, що проблеми розвитку космічної галузі в Україні з'ясовували у своїх працях багато вітчизняних вчених, а саме: Ю. Алексєєва, Б. Атаманенко, М. Бендикова, О. Дегтярьова, В. Горбуліна, С. Кошова, Л. Сорока, І. Сазонець, М. Стріха, А. Черкасова та ін. Однак у сьогоденних умовах військової агресії Росії проти України необхідно підкреслювати й відстоювати свої здобутки в цій важливій сфері, оскільки, на думку багатьох дослідників, космічна ера

була відкрита саме завдяки значним зусиллям українців. Згадаємо хоча б розробки в космічній сфері відомих українських вчених Й. Міхневича, В. Вернадського, Ю. Кондратюка, М. Барабашова, М. Холодного, В. Глушка, без розробок яких космос, можливо, довго б залишався мрією. А українець з Житомира Сергій Корольов реально відкрив космічну еру, створюючи космічні проекти та апарати для їх застосування. Під його керівництвом було створено космічний корабель «Восток», на якому 12 квітня 1961 року перший космонавт Землі Юрій Гагарін здійснив перший у світі пілотований політ у космічний простір. У 1964 році С. П. Корольов керував підготовкою польоту в космос льотчиків Володимира Комарова, конструктора Костянтина Феоктистова і лікаря Бориса Єгорова. У 1965 році під його керівництвом було досягнуто нового успіху в освоєнні космосу – політ корабля «Восход-2» та вихід О. Леонова у відкритий космос. Ім'я українського «піонера» освоєння космосу, основоположника практичної космонавтики С. П. Корольова золотими літерами вписано у вітчизняну й світову історію освоєння космосу.

Ми з гордістю зазначаємо, що Україна є однією з дев'яти країн світу, яка має повний цикл виробництва ракет-носіїв. Однак сьогодні через війну українські підприємства майже не випускають ракетно-космічну продукцію. У 2019 році заводи «Арсенал», «Київприлад», «Укркосмос», «Природа», «ДПІ» взагалі не виготовляли ракетно-космічну продукцію [5]. В Україні наразі немає власних супутників на орбіті, що є загрозою національній безпеці держави. Адже власний супутник – це захищені комунікації, моніторинг кордонів та незалежний зв'язок. А зараз наша країна втрачає кваліфікованих фахівців, оскільки найталановитіші в усіх сферах, у тому числі й у космічній, користуються попитом за кордоном. Тож Україна як космічна держава поступово втрачає свою лідируючу позицію та перспективу освоєння космосу. Знаходячись у стані жорстокої й несправедливої війни, ми повинні створювати літаки, безпілотники та ракети для захисту своїх кордонів, житла, життя та свого майбутнього.

Тому Національною космічною програмою України заплановано вступ до європейського космічного агентства, що дозволить молодим вченим та фахівцям у космічній галузі переймати європейський досвід, розпалювати в юних серцях мрію про космос, підіймати науку й практичну космонавтику на новий рівень, повертати нашій країні міць і славу космічної держави.

У цьому контексті важливо зазначити, що молодь, яка живе мрією про польоти в космос, може здобути освіту в столичному вищі – Навчально-науковому інституті аерокосмічних технологій у складі Київського політехнічного інституту (КПІ) на кафедрі космічної інженерії. Слід нагадати, що КПІ завжди був лідером у авіа- та ракетобудуванні й підготовці висококваліфікованих фахівців цієї сфери, серед яких відомі світу імена Сергія Корольова, Ігоря Сікорського, Миколи Делоне, Олександра Мікуліна, Архипа Люльки, братів Касьяненків та багатьох інших, хто створив підґрунтя вітчизняної авіаційної та ракетно-космічної могутності. Здобувачі вищої освіти співпрацюють у спільних програмах з компаніями України (асоціація Ноосфера, ТОВ «Айєрфлай Аероспейс Україна», АНТК «Антонов», КД КБ «Промінь», «Abris-DG»), з компаніями США (Noosphere, Firefly Aerospace, Boeing) та ін. Відмітною рисою КПІ ім. Ігоря Сікорського стало те, що він зміг відродити традиції розвитку літальних апаратів, які були закладені на початку ХХ ст. у працях конструктора космічних кораблів С. П. Корольова, професора М.Б. Делоне, у розробках авіаконструктора І. І. Сікорського – колишніх талановитих студентів вишу, що стали всесвітньо відомими вченими. Ми цінуємо здобутки наших знаменитих співвітчизників і пишаємося тим, що українська земля зрощує таких талановитих людей. Як весь світ знає і шанує С. П. Корольова, «батька радянської космонавтики» [3], так назавжди залишиться в історії світової авіації ім'я І. І. Сікорського – «українського Леонардо да Вінчі», із закупівлі літаків якого почала переможну ходу по світу авіакомпанія «Пан Америкен» і чие ім'я внесено в «Національний зал слави» США поряд з іменами Едісона, Пастера і Фермі

[2; 4].

Іншим навчальним закладом, який готує фахівців для ракетно-космічної галузі, є Фаховий коледж ракетно-космічного машинобудування Дніпровського національного університету ім. Олеся Гончара. Його учні в близькому майбутньому також зможуть продовжити здобуті цінні традиції ракетобудування. Він єдиний в Україні готує фахівців за спеціальністю «Виробництво ракетно-космічних літальних апаратів». Коледж має свою базу – лабораторії ракетно-космічної техніки, де учні мають змогу познайомитися зі справжніми ракетами та супутниками, лабораторії під назвою «станочний парк», які дозволяють отримати навички роботи на різних верстатах тощо [5]. Тож будемо налаштовуватися оптимістично, здобувати перемогу та повертатися до мирних проектів космічного масштабу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кошова С.П. Розвиток космічної галузі в Україні /Інвестиції: практика та досвід, № 3 /2022. С. 81-87.
2. Коваль О. О. Маловідомі факти біографії Ігоря Івановича Сікорського / О. О. Коваль, Д.В. Леоненко // Human in the world of high technology. 2020. Рр. 25-27.
3. Славетні імена у винахідництві: До 115-річчя з дня народження видатного вченого у галузі ракетобудування та космонавтики, конструктора, основоположника практичної космонавтики С.П. Корольова /<http://dntb.gov.ua> (дата звернення 21.01.2023).
4. Український Леонардо да Вінчі: бібліографічна довідка / [уклад. Н.О. Кліменко]; КЗ КОР «Київська обласна бібліотека для юнацтва». Київ, 2019. 19 с.
5. Унікальний коледж у Дніпрі / <http://dkrkm.org.ua/node/643> (дата звернення 25.02.2023).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991448>

«ОСНОВОПОЛОЖНИК ПРАКТИЧНОЇ КОСМОНАВТИКИ»

С. П. КОРОЛЬОВ

Надія СЕВЕРИН, канд. філос. наук, доц., зав. каф. гуманітарних наук

Національний технічний університет

«Харківський політехнічний інститут»

Ім'я Сергія Павловича Корольова (1907 - 1966) відоме в усьому світі. Він народився в місті Житомирі 12 січня 1907 року в сім'ї вчителів Павла Яковича та Марії Миколаївни Корольових. У зв'язку з сімейними обставинами родина змінювала міста перебування: Житомир, Київ, Ніжин, Одеса. Середню освіту С. Корольов здобув у Одеській будівельно-професійній школі № 1 [1]. З ім'ям цього видатного українця пов'язана епоха створення ракетної техніки, освоєння космічного простору, здійснення першого польоту людини в космос, першого виходу людини у відкритий космос, політ перших космічних кораблів у бік Місяця й багатьох інших досягнень. Його інженерно-конструкторські розробки в галузі космонавтики мають світове значення. Завдяки йому в 1957 році було створено й здійснено запуск першого штучного супутника Землі, а 12 квітня 1961 року здійснено перший політ у космос Юрія Гагаріна. Корольов виховав цілу плеяду вчених та інженерів-продовжувачів його справи. Тому сьогодні напередодні Всесвітнього дня авіації і космонавтики важливо нагадати світу про видатні досягнення «звичайного житомирця», який відкрив еру польотів людини в космос і став найвизначнішою постаттю ХХ століття в галузі космічного ракетобудування. Наукова спільнота високо оцінила внесок С. П. Корольова у розвиток світової космічної науки і техніки та назвала його «основоположником практичної космонавтики» [1].

Під час навчання в Київському політехнічному інституті (1924 - 1926

рр.) С. П. Корольов захопився планеризмом: конструював планери й літав на них. Хоча йому доводилося з раннього віку працювати і теслею, і газетоношею, і вантажником, і покрівельником, він завжди мріяв бути «будівником літаків». Тому після закриття авіаційного відділення механічного факультету в Київському політехнічному інституті він перевівся на факультет аеромеханіки Московського вищого технічного училища ім. М. Баумана. Під час навчання в 1929 році Сергій Корольов захопився створенням реактивних двигунів і ракет – бажання будувати ракети й літати на них «до зірок» стало сенсом його життя. Познайомившись з Ф.А. Цандером (1887 – 1933, м. Рига) – одним з піонерів ракетної техніки, що створив першу ракету на рідкому паливі – Корольов почав співпрацювати з групою вивчення реактивного руху, яку він очолював. У 24-річному віці він сконструював планер та затвердив проект Цандера-Корольова з розробки реактивного двигуна ОР-2. У 1933 р. був створений єдиний ракетний центр, у якому Корольов отримав звання дивізійного інженера, що відповідало генеральському званню. З цього часу починається його активна науково-практична діяльність: виходить перша книга «Ракетний політ у стратосфері», у якій ідеться про необхідність створення абсолютно нового реактивного двигуна й доводиться важливість безкрилих (балістичних) ракет; приділяється велика увага оборонним проектам. Він зарекомендував себе талановитим конструктором, за його проектами було створено літальні апарати «Коктебель», «Червона зірка», літак СК-4, які за свідченням газетних і журнальних фахових видань 20-х років відзначалися оригінальністю й сміливістю конструкторських рішень [2, с 132]. У 1934 році Корольов подає до друку книгу «Ракетний політ у стратосфері» й готує до злету літак СК-9.

В 1937 році у зв'язку з політичними репресіями багато конструкторів було заарештовано, не минула ця участь і Сергія Корольова, якого звинуватили в приналежності до троцькістської організації й шкоді на

виробництві, у всіх невдачах під час випробувань. Його заарештували й відправили на 10 років до виправно-трудових таборів на Колімі добувати золото, звідки він (завдяки проханням матері Марії Миколаївни Москаленко переглянути справу сина) зміг повернутися до Москви лише в 1940 році й став працювати в Особливому технічному бюро НКВС над конструюванням бомбардувальника ТУ-103. У листопаді 1942 року Корольов був переведений до конструкторського бюро В. П. Глушкова в Казані, де він працював над удосконаленням ракетного двигуна. Разом з Глушковым він продовжував розробляти рідинні реактивні двигуни як прискорювачі бойових літаків. Під час війни він просив керівництво відправити його на фронт як льотчика, щоб послужити справі перемоги, однак йому було відмовлено. У 1945 році Корольов нарешті отримав дозвіл повернутися до Москви, де став працювати над створенням військової ракетної техніки. Під його керівництвом у ці роки було створено кілька вдалих ракет мирного та військового призначення [3].

Починаючи з 1954 року С. П. Корольов захоплюється ідеєю польоту в космос і заявляє про реальність польотів людини в космос. Інтенсивна робота дала хороший результат, і вже 4 жовтня 1957 року був виведений на навколосезмну орбіту перший штучний супутник Землі, що став справжньою сенсацією. Наступні розробки спрямовувалися на те, щоб створити таку ракету, яка б могла повернутися після польоту на Землю. Два прототипи корабля «Восток» були запусені у 1960 році, а 12 квітня 1961 року відбувся перший політ у космос людини. С. П. Корольов керував усім процесом підготовки й запуску космічного корабля «Восток» з Юрієм Гагаріним на борту. Ця дата стала початком космічної ери в історії людства, а для Корольова успішно закінчився 30-річний шлях до його мрії. У 1962 році вже відомий конструктор керував спільним польотом двох космічних кораблів «Восток», пілотованих Андріаном Ніколаєвим і українцем Павлом Поповичем, а також стартом міжпланетної станції

«Марс-1». У наступному році він керував польотом кораблів «Восток», пілотованих Валерієм Биковським і першою в світі жінкою-космонавтом Валентиною Терешковою. Далі під його керівництвом у 1964 році полетіли в космос льотчик Володимир Комаров, конструктор Костянтин Феоктистов і лікар Борис Єгоров. Копітка праця конструкторського бюро на чолі з видатним конструктором С. П. Корольовим привела в 1965 році до нового успіху – створення місячного корабля й розгінного блоку для обльоту Місяця, польотом корабля «Восход-2» з Павлом Беляєвим і Олексієм Леоновим на борту й виходом Леонова у відкритий космос.

Вражає не тільки енергія, з якою Корольов працював над втіленням у життя усіх планів і проектів, а й рідкісна цілеспрямованість. Здається, що вже з перших днів своєї роботи в ракетно-космічній галузі, яка тільки народжувалася, він бачив майбутній політ Юрія Гагаріна. А. О. Копил зазначає, що «Він належав до тієї категорії людей, яку називають першопроходцями, піонерами, челенджерами. Саме такі люди беруться за те, що інші вважають неможливим, і здійснюють це. Вони відкривають Америки й доводять, що Земля обертається, розщеплюють атом і створюють космічні проекти, так перегортуючи сторінки розвитку людства» [2, с 132].

Сьогодні весь світ знає ім'я видатного конструктора, академіка С. П. Корольова, хоча до кінця життя воно було засекречено, щоб ніхто не зміг познайомитися з ним і використати його розум, його дослідження й практичні розробки. Свої статті він підписував «професор Сергєєв», а в усіх матеріалах і документах його називали «Генеральним конструктором». І лише після смерті всі дізналися справжнє ім'я «батька радянської космонавтики» [3]. Його шлях до успіху був сповненим злетів і падінь, однак він з честю пройшов ним, досягнувши космічних висот. Титанічними зусиллями впродовж свого життя він відкрив космічну еру, і завдяки йому політ людини в космос відбувся на рік раніше, ніж політ

американських космонавтів. Ми пишаємося такими визначними здобутками нашого земляка. Пам'ять про видатного українця С. П. Корольова залишиться жити, доки живе наш народ. У Житомирі, на Байконурі і в Москві йому встановлено пам'ятники. Його ім'ям названо кратери на Місяці й на Марсі, астероїд 1855, науково-дослідне судно «Академік Сергій Корольов», ракетно-космічна корпорація «Енергія», Житомирський військовий інститут, будинок культури в Києві, численні вулиці й площі. У рідному місті академіка Житомирі відкрито Національний музей космонавтики імені С.П. Корольова, який є унікальним історичним, науковим і культурним центром національного значення й не має аналогів у світі. Велика й важлива справа практичного освоєння космосу, започаткована С. П. Корольовим, має у майбутньому продовжуватися незважаючи на складні умови сьогодення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дячук І.Д. Академік Сергій Корольов. «PER ASPERA AD ASTRA». До 110-річчя з дня народження С.П. Корольова / І.Д. Дячук // Космічна наука і технологія. 2016. Т. 22. № 6. С. 3-9.
2. Копил О.А. Академік С.П. Корольов і ракетно-космічна техніка (до 100-річчя від дня народження Головного конструктора) / О.А. Копил // Science and Science of Science. 2007, № 1. С. 132-139.
3. Славетні імена у винахідництві: До 115-річчя з дня народження видатного вченого у галузі ракетобудування та космонавтики, конструктора, основоположника практичної космонавтики С.П. Корольова /<http://dntb.gov.ua> (дата відвідування 21.01.2023).

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991470>

**TRANSFORMATION OF GENDER EQUALITY
IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC**

*G. Urankhayeva, Doctor of Political Science, Professor of the Department of
General Education Disciplines, Semey Medical University,
Republic of Kazakhstan*

*M. Ramazanov, faculty member of the Department of General Education
Disciplines, Semey Medical University,
Republic of Kazakhstan*

It is well known that gender inequality is a barrier to establishing a real balance in modern society since they contain images and purposes of representatives of different sexes, common in a particular period of the historical development of society.

Gender equality is recognized as an important indicator and necessary condition for the sustainable development of the country, which affects the image of the state in the international community.

During the years of independence of Kazakhstan, certain successes have been achieved in ensuring the implementation of not only equal rights given by the Constitution, but also equal opportunities for women and men, their equal participation in all spheres of life and activities of society. “We have created a solid legal framework, led by the Concept of Family and Gender Policy until 2030. Last month, I signed a Decree on further measures in the field of human rights, one of the main directions of which is gender equality. Kazakhstan is also promoting gender issues as a foreign policy priority in the regional dimension” stated President Kassym-Jomart Tokayev [1].

The modern development of society has put mankind before the problem of understanding the problems associated with the development of the COVID-19 pandemic.

The COVID-19 pandemic has had an impact on the nature of relationships in society as a whole, and gender relations in particular: part of the population switches to online mode, some lose their jobs due to the impossibility of changing the work mode, some continue to work in the usual mode, facing the risk of infection. Taking into account traditional relations in society, the definition of the image of a woman as a "keeper of the hearth", women are disproportionately subjected to greater social and economic pressure than men, which exacerbates the previously existing gender inequality in society, and, hence, the habitual, traditional existence of gender stereotypes begin to transform.

The coronavirus outbreak is exacerbating existing inequalities for women and girls in everything from health and the economy to security and social protection.

Highlighting the impact of COVID-19 on gender, the Office of the UN High Commissioner for Human Rights stated that "targeted action is needed to address the disproportionate impact of the crisis on women and girls." "Clearly, we must fight the virus for all of humanity, with a focus on people, especially the most affected: women, older persons, youth, low-wage workers, small and medium enterprises, the informal sector and vulnerable groups.," said the Secretary-General António Guterres [2].

According to a UN study, on average 81% of women and 59% of men in Kazakhstan spend a lot of time doing housework during the pandemic. In addition, more women work from home in Kazakhstan. About 26% of women and 22% of men in the country have lost their jobs [3].

As history teaches and proves the political experience of a number of countries striving to achieve gender parity and transform integrated actions

aimed at strengthening equality between the sexes into all political strategies and socially significant programs, it is impossible to achieve the goals of equality without the participation of women and taking into account their interests.

The overdue major socio-political problem associated with the transformation of gender stereotypes in the context of the COVID-19 pandemic, and hence the impact of the pandemic on the vector of gender equality as one of the key indicators of the development of society and how highly human rights are valued in this society, requires an adequate system action of executive authorities, science, education, mass media, other subjects of politics and public opinion.

The problem of inequality, which has become even more obvious against the backdrop of quarantine in the world, in the post-COVID period or the corona crisis, as it is also called, will require a systematic approach - and, first of all, the inclusion of women's experience in economic recovery plans. The coronavirus crisis is forcing parents to balance careers with childcare and distance learning, but women often bear the brunt of these responsibilities. The role of women in the country is still traditional, and in most cases, responsibilities in the family are not equally distributed. This has left companies at risk of losing women in leadership positions - both current leaders and future leaders - and missing out on years of painstaking progress towards gender equality. In this regard, it is necessary to take steps to make women's work more sustainable, to minimize gender bias, to develop and implement policies and practical measures to support women - from providing additional paid holidays and homeschooling assistance to psychological assistance, to strengthening communications.

The post-COVID-19 recovery provides an opportunity to rethink the way we think about politics and governance and build a commitment to the well-being of the people at its core. Kazakhstani women have an important role to play in shaping an inclusive and sustainable future, and they must be given the opportunity to contribute to the inclusive recovery process.

It is known that any crisis also carries certain potentialities. In this case, if society and the state invested heavily in creating more flexible and acceptable opportunities to restore gender balance - and there are signs that this is starting to happen - they can, in particular, create a culture in which women will have equal opportunities with men to realize their potential in the long term.

At the Millennium Summit, held in New York on September 6, 2000, all the Heads of State of the UN members ratified two main documents that determine the development of mankind in the third millennium, and the 21st century was defined as the century of "gender democracy".

Reference list

- 1 Kassym-Jomart Tokayev. Video message at the Generation Equality Global Forum. <https://kazakhstan.un.org/ru/134301-prezident-kazakhstana-vystupil-s-videoobrascheniem-na-globalnom-forume-pokolenie-ravenstva>
- 2 António Guterres
https://www.iep.ru/files/text/Gaidar_IEP_monographs/Ec_virus-text.pdf
3.
<https://www2.unwomen.org//media/field%20office%20eca/attachments/publications/2020/07/factsheet-kazakhstan-fin-min.pdf?la=en&vs=1209>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991479>

ЕЛІТА В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ

Розумний Владислав, студент

Науковий керівник – канд. філософськ. наук,

доцент Чмихун Світлана,

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Теорія еліт – це сукупність концепцій, які розглядають найвищі привілейовані верстви обов'язковими складовими будь-якої соціальної структури, а також називають їх правлячою меншістю, що керує населенням.

В античні часи концепцію еліт найкраще сформулював Платон, який був противником управління державою народом і вважав народ натовпом, який є ворожим до мудрості. Платон приписує аристократії мужність розуму й інші чесноти і вважає, що вона має правити державою, тому що знає, як це робити.

Згодом елітистську концепцію наповнили новим думками інші мислителі: Н. Макіавеллі, Ф. Ніцше, О. Шопенгауер, В. Парето, Г. Моска та Р. Міхельс.

Еліта, будучи меншістю, має певні привілеї й займає панівне становище в суспільстві. В умовах демократії еліта тією чи іншою мірою підконтрольна масам і відносно відкрита для входження до неї тих, хто має відповідну кваліфікацію та достатню політичну активність. Розподіл на еліту та масу носить об'єктивний характер та обумовлений низкою суспільних факторів. Насамперед, один із таких факторів – соціальна та психологічна нерівність людей. Унаслідок цієї нерівності основна маса населення не має необхідних для успішної управлінської діяльності якостей і виявляє політичну пасивність. Слід урахувувати й чинник поділу

праці, і навіть те, що процес управління потребує спеціальних знань і навичок. Управлінська діяльність приваблює людей високим соціальним статусом та доступом до розподілу найважливіших суспільних ресурсів. Звідси й можливість отримання привілеїв, яких прагне практично кожна еліта, і бажання закріпити для себе панівне становище. Оскільки повний контроль за лідерами неможливий, еліта певною мірою може дистанціюватися та відокремлюватись від маси. У суспільстві еліта неспроможна бути цілісним монолитом. Вона має складну структуру. Еліта поділяється на економічну та політичну. Однак в умовах соціального та політичного плюралізму економічна та політична влада не може бути зосереджена в одному центрі. Політична еліта має відносно самостійний характер, хоч і має широко розгалужені зв'язки з економічною елітою. Еліта повинна мати достатній рівень внутрішньої горизонтальної й вертикальної інтеграції. Інакше виникає небезпека внутрішніх політичних конфліктів, надмірної поляризації та радикалізації суспільства. Надмірна відособленість і самостійність регіональних еліт загрожує небезпекою сепаратизму. Але й надмірні інтегрованість та згуртованість еліти таять у собі загрозу її олігархічного переродження через послаблення соціального представництва еліти. Соціальне представництво еліти не слід зводити лише до її соціального складу. Необхідні для реалізації управлінських функцій знання, уміння, навички, досвід нерівномірно розподілені між представниками різних соціальних груп, і чим ближче та чи інша посада до вершин політичної влади, тим важче на ній зустріти представника соціальних низів. Соціальне представництво характеризується ступенем відображення елітою інтересів усього суспільства. В ідеалі структура політичних орієнтацій еліти у демократичному суспільстві має загалом відбивати структуру політичних переваг всього населення. Соціальне представництво еліти безпосередньо залежить від способу її відбору або, інакше кажучи, рекрутування. Загальновизнаними є дві основні системи

рекрутування еліт – антрепренерська та система гільдій. Так, для антрепренерської системи рекрутування характерні відкритість, наявність широкого кола претендентів на заміщення лідируючих позицій, відсутність великої кількості формальних вимог (вік, освіта, професія тощо) при першорядному значенні особистих якостей, висока конкуренція між претендентами та широке коло селекторату. Для системи гільдій, навпаки, характерні закритість; відбір претендентів на керівні посади із представників нижчих верств самої еліти, висока інституалізація процесу відбору за формальними критеріями, вузьке коло селекторату. Система гільдій сприяє відтворенню вже існуючого типу еліти.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991494>

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ДИТЯЧОЇ ТРИВОЖНОСТІ

Карпенко Марія, студентка

Науковий керівник – канд. філос. наук, доцент Чмихун Світлана,

Національний аерокосмічний університет

ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

Минуло приблизно десять років після вибуху атомної бомби в Хіросімі, коли Уістен Х'ю Оден, чудовий англо-американський поет, сказав, що наша ера – це «століття тривоги». Людина часто користується поняттям «тривога» для опису свого емоційного стану. Тривога – це психічний емоційний стан побоювання, занепокоєння, яке людина відчуває в умовах очікування неприємностей. На відміну від страху як реакції на конкретну, реальну небезпеку тривога – переживання невизначеної, безоб'єктивної загрози. За даними сучасних досліджень відомо, що тривога зароджується в дитини вже в 7-місячному віці, і під впливом несприятливих факторів у старшому дошкільному віці може перерости в тривожність, тобто стійку властивість особистості. Щоб уникнути низки труднощів, потрібна своєчасна діагностика та корекція рівня тривожності в дітей. На думку сучасних психологів, є прямий взаємозв'язок між змістом страхів і тривоги в історичному минулому нашого суспільства та високому зростанні кількості тривожних дітей та підлітків в останнє десятиліття в сучасній Україні. Причиною розвитку тривоги може бути почуття занепокоєння, яке відчувають діти віком від 7 місяців до 1 року 2 місяців. Зазвичай тривога в дітей може перерости в тривожність (рисувальну особистість) до старшого дошкільного віку. У деяких дітей тривожність проявляється в агресивній поведінці, у інших – це відсторонення й замкнутість. Почуття тривоги завжди спровоковане зовнішніми факторами. Чимало «дрібних» для дорослої людини проблем змушують дитину переживати. Симптоми

дитячої тривожності бувають як очевидними, так і менш зрозумілими для батьків.

Дитяча тривожність може бути спричинена багатьма соціальними чинниками. По-перше, сімейні проблеми: розлучення батьків, конфлікти між батьками, сімейна насильницька поведінка, хронічні фінансові труднощі. По-друге, вплив негативного середовища: жорстокість, насильство. По-третє, шкільні проблеми: булінг, низький успіх у навчанні, низька самооцінка. По-четверте, соціальна ізоляція: відокремлення від інших дітей. Соціальна ізоляція може виникнути через низьку соціальну підтримку в сім'ї або через проблеми з адаптацією до нового середовища. Також важливими соціальними чинниками дитячої тривожності можна вважати масову культуру зі сценами відображення насильства, сексуальної експлуатації; медіа-залежність (телевізор, комп'ютер, телефон); культурні відмінності (тривога через непривабливість, стигматизацію або дискримінацію).

Дитяча тривожність може проявлятися по-різному, але основні ознаки включають фізичні симптоми (біль у животі, головний біль, м'язова напруга, пітливість, сухість у роті, втрата апетиту); емоційні симптоми (дитина може бути занадто сумною, нервовою, її легко налякати); психологічні симптоми (поганий настрій, підвищена тривожність, страх перед темрявою або самотою, страх перед соціальними ситуаціями або взаємодією з іншими людьми); поведінкові симптоми (проблеми зі сном, підгризані нігті, неслухняність, відмова від участі в різних діяльностях, схильність до перфекціонізму, агресія або ізоляція від інших); соціальні симптоми (уникнення спілкування з однолітками, боязливість або нерішучість).

Отже, виходячи з вищесказаного, можемо сказати, що на формування тривожності в дітей значною мірою впливають соціальні фактори та середовище, у якому виховується дитина. Також має значення те, що соціальні чинники можна коригувати за допомогою спеціальних методів, створенням необхідних умов, що впливають на упередження та подолання розвитку дитячої тривожності.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991499>

ЯК НЕ СТАТИ ЖЕРТВОЮ ІПСО ПІД ЧАС ВІЙНИ

**Г. А. Дегтярьова, завідувач кафедри
методики навчання мов і літератури, д. пед. н.,
Комунальний вищий навчальний заклад
«Харківська академія неперервної освіти»**

Кількість інформації, яку споживають українці з початком військової агресії, зашкалює, що призводить до інформаційного перенасичення та емоційного виснаження, адже ми всі стаємо частиною не тільки бойових дій, а й інформаційно-психологічної війни, яка велася й ведеться російською федерацією і в мирний, і у воєнний час в головах українських людей.

Треба враховувати, що країна-агресор володіє потужними силами психологічних операцій (ПсО), які складаються з таких компонентів [7]:

- сили та засоби ПсО військових формувань;
- сили та засоби ПсО спецслужб;
- цивільні державні структури, які залучені до проведення інформаційних операцій;
- цивільні недержавні структури (підконтрольні уряду), які залучені до проведення інформаційних операцій;
- релігійні організації, які залучені до проведення інформаційних операцій.

Ці сили мають значну кількість російських спеціалістів, які працюють над розробкою інформаційно-психологічних операцій проти України, використовуючи всі можливі засоби маніпуляції нашою свідомістю.

Мета – висвітлити особливості інформаційно-психологічних операцій та надати інструментарій, який дозволить уникнути негативного впливу ІПСО.

Інформаційно-психологічні операції (ІПСО) – це різновид інформаційних операцій, проведення яких передбачає використання на практиці складної сукупності узгоджених, скоординованих і взаємопов'язаних форм, методів і прийомів психологічного впливу для зміни думок, емоцій, поглядів та поведінки тих, на кого ця операція спрямована. Найбільша проблема в тому, що в основі будь-якої ІПСО частково лежить правда.

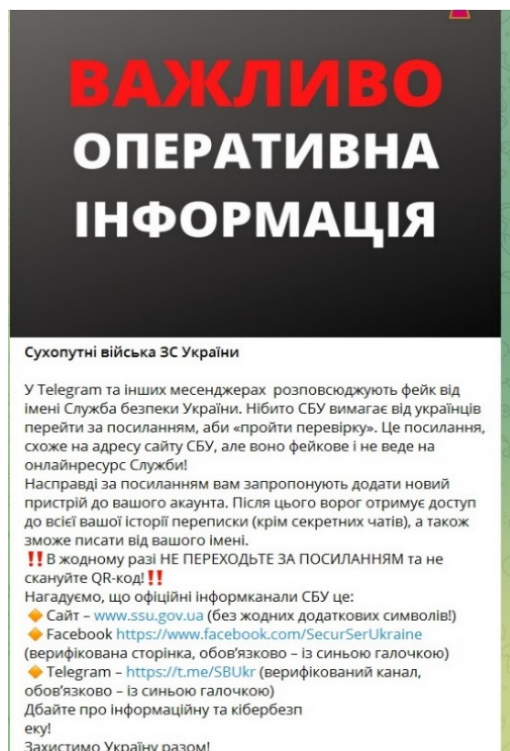
Етапи ІПСО [5] подано на інфографіці:

До складників ІПСО, що веде росія проти українців, можна віднести фейки, дезінформацію, маніпуляції, пропаганду, ботоферми, кібератаки. Їх основною метою є навіювання жителям України думки, що легше здатися, ніж воювати. Через ІПСО рф намагається вплинути на наш емоційний стан, дезорієнтувати військових, деморалізувати як військових, так і цивільних, підірвати віру в ЗСУ, керівництво держави, посіяти паніку, роз'єднати, зруйнувавши єдину комунікацію держави, зламати наш бойовий дух, наситити інформаційний простір величезною кількістю неправдивих повідомлень, спонукати розповсюджувати в соцмережах неперевірену, а іноді й неправдиву інформацію, створюючи колапс в інфопросторі, та прискорити результат, найбільш вигідний для нього, – перемогу в так званій «спецоперації».

Елементами ІПСО можуть бути кібер- та фішингові атаки,

вимкнення урядових сайтів та диверсії на об'єктах цивільної інфраструктури, наприклад:

«Інформаційні повідомлення» можуть створюватися таким чином, коли в перелік подій, які відбуваються, додають кілька повідомлень, спеціально спрямованих на формування масової зневіри [11]. Уявіть, що на початку повномасштабного вторгнення в телеграм-каналі з багатотисячною аудиторією, на який ви підписані, з'являється «огляд» новин, що містить саме такі повідомлення (вони підкреслені):

Легитимный
##сводка
*люди из Киева продолжают массово уезжать в Житомирском направлении (в основном).
*Зеленского остаётся в Киеве
*В Киев зашли первые группы РФ
*пляжи Одессы минируют
*Чернигов грохочет
*Мелитополь локально
*армия РФ прибывает вновь и вновь
*Россия ждёт капитуляции Украины
*нардэпы и топ силовики, массово уезжают из Киева
*топливный кризис
*в Киеве раздают автоматы
*Мариуполь бои
*Харьков бои
*Россия использует массово авиацию

Одесса , Николаев, Запорожье, Днепр, Львов - подозрительно тихо.

82.4K 13:11

Зараз, без емоцій та на тверезу голову, подумайте, які почуття мають викликати такі повідомлення? Страх, тривогу, зневіру, роздратування? Ми можемо й не звернути на них увагу, оскільки переглядаємо силу-силенну новин, але коли раз за разом наштовхуємось на них в анонімних каналах у соцмережах чи в чатах із сусідами, піддаємося впливу одне одного в соціумі, тривога посилюється, а страх зростає, з'являються думки: «А може, це дійсно так?». Отже, якщо ви так подумали, ви постраждали від інформаційно-психологічної операції [3].

Росіяни також намагаються активно діяти на психологічному фронті й проти наших захисників, розповсюджуючи «за посередництва різних провокаторів поширення безлічі чуток та дезінформації про нібито велетенські сили й агресивність російських загонів, що наступають, а також про слабкість нашої оборони та непрофесійність українського командування» [7].

Наприклад, повідомлення видання «The Times» про зосередження російських військових в прикордонні, яке фактично одразу було спростовано Сумською ОВА.

Щодо «новини» про «відступ ЗСУ з Херсона», то вона не потребувала спростування, бо не мала жодного зв'язку з реальною ситуацією в місті (<https://t.me/CenterCounteringDisinformation>).

Наголошуємо, що такі ІІСО спрямовані виключно на нагнітання панічних настроїв серед цивільного населення та українських військових!

Л. Волошина, журналістка і психотерапевтка, у розмові з Т. Трощинською в підкасті «Громадське радіо» на прикладі ситуації з

ЦЕНТР ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ
77 250 підписчиков

Закрепленное сообщение
Центр протидії дезінформації разом із організацією Debur

#ЦПД_застерігає: окремі медіа розгорнули дезінформаційну кампанію щодо концентрації зс рф на прикордонних з Україною територіях та одночасного відведення підрозділів ЗСУ з окремих ділянок фронту.

«На кордоні з Сумською областю зосереджено 10 тис. російських військових. Це найбільша концентрація, яка тут колись була», – видання «The Times».

«ЗСУ готуються до втечі з Херсона. Очевидці повідомляють про ознаки відходу українських військ із міста», – російські ЗМІ.

російською працівницею пропагандистського «Первого канала» М. Овсянніковою в дуже доступній формі пояснює, що ІПСО складається з 4 компонентів [11]:

- «береться якась подія (або інсценована, або реальна, це не має значення),
- подія подається перекручено, з потрібним маніпулятору наративом, починається пропаганда на другому етапі: жінка вийшла з плакатом і до якого висновку нас підштовхують?
- третій компонент виникає тоді, коли аудиторія дійшла певного висновку, тоді створюється ще одна подія, яка вже підтверджує сам висновок,
- а після цього досягається та ціль, яку фактично поставив маніпулятор».

Споживачам інформаційного продукту важливо зрозуміти, що цей наратив про «хороших росіян», які «страждають», спрямований у першу чергу на західну аудиторію, а не на росіян, щоб «переключити увагу й співчуття світу з українського народу, який дійсно страждає і якого вбивають, на персонажку Овсяннікову» [2].

Цілком погоджуємося з думкою Л. Волошиної, що «ми можемо помітити їхні ІПСО й втрутитися в них, але атакувати треба не саму людину, а наратив, який вони розповсюджують» [11].

Д. Золотухін, фахівець із інформаційних воєн, медіаексперт, дає поради, як виявляти такі інформаційні вкиди. Він виділив 5 головних ознак, за якими можна визначити, чи це операція з дезінформації [1]:

1. Мета спеціальної операції – змінити поведінку конкретної людини чи групи людей.
2. Мета повинна реалізовуватися інтересантом – людиною чи організацією, яка отримує вигоду від зміни поведінки цих людей.
3. Для втілення плану має бути джерело поширення інформації

(часто анонімне, розмите «зашкварене»).

4. У спеціальних операціях інформація повторюється або доноситься за допомогою специфічних засобів, зокрема відповідної лексики. Наприклад, має насторожити сайт чи видання, де війну з росією називають «спеціальною військовою операцією».

5. Інформацію важко або неможливо верифікувати. Немає об'єктивного підтвердження, що інформація є правдивою.

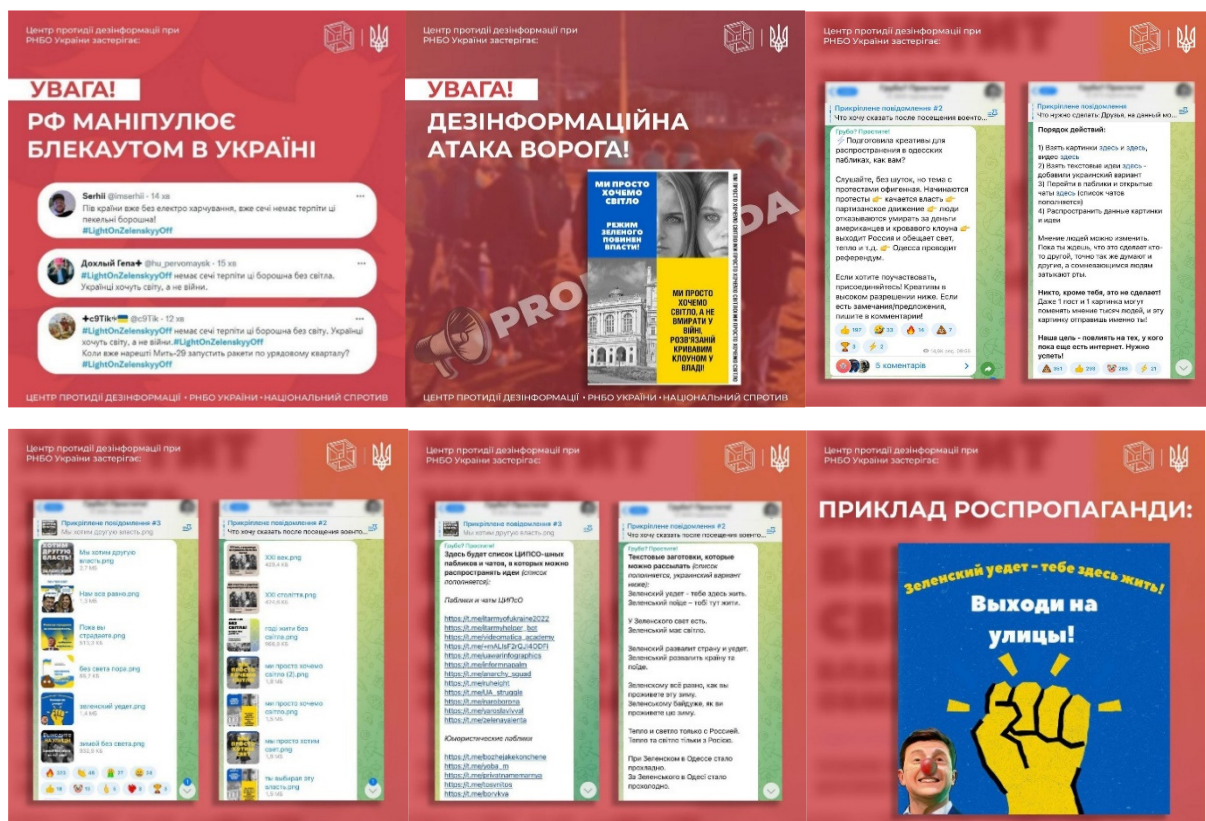
Найчастіше об'єктами для ворожих маніпуляцій стають болючі теми, які бурхливо обговорюють у суспільстві. Наведемо кілька прикладів.

Аналітик Фонду «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва А. Сухарина наголошує на тому, що «зараз російська пропаганда і ІПСО росії намагаються (і місцями роблять це доволі успішно) створювати штучні, інспіровані конфлікти в громадах, де проживають переселенці» [10]. Так, часто-густо ми чуємо розмови про те, що мешканці, наприклад, Івано-Франківська чи Львова терпіти не можуть переселенців, які розмовляють мовою ворога, п'ють-гуляють, а переселенці звинувачують місцевих у тому, що через них путін напав («Будьте ви прокляті, бандерівці, війна із за вас!»), що в цих містах задороге житло, а за тварин треба окремо доплачувати. Вірогідно, що такі випадки, коли власники завищували ціни, були насправді, але можна довести, що 90% людей цього не робили. Проте російська пропаганда розкручує, що всі в Івано-Франківську / Львові погані, підняли ціни, знущаються з переселенців. Мінус у тому, що українці, коли таке бачать, починають розганяти зраду, хоча зради насправді немає. І всі починають сваритися, проте глузд бере своє. Потім знову лунають гасла: «Захід проти Сходу і Схід проти Заходу!». Ці вкиди дуже легко спростовуються результатами опитування серед постійних мешканців Івано-Франківська та переселенців, проведені соціологічною групою «Рейтинг» 16 квітня 2022 [4], адже суперечать російським ІПСО: лише 5% місцевих мешканців негативно та скоріше

негативно ставляться до переселенців, а 68% – дуже позитивно та скоріше позитивно; лише 2% тимчасово переміщених осіб зазначили, що негативно та скоріше негативно ставляться до місцевих жителів, 87% дуже позитивно та скоріше позитивно; на питання «Як ви ставитеся до того, що частина переселенців залишиться жити / працювати у місті?» – 51% респондентів відповіли позитивно, 43% нейтрально, 5% негативно; 75% місцевих жителів зазначили, що особисто надавали допомогу переселенцям.

Таким чином, ми бачимо, що російські ПСО прагнуть розколоти українське суспільство за принципом «розділяй і владарюй!», але й досі в них цього не вийшло.

Наступний приклад – російські ПСО, що стосуються причини відключень електроенергії в Україні, які, за даними Центру протидії дезінформації (<https://t.me/CenterCounteringDisinformation/3152>), останнім часом набули широкого поширення.

Перед нами методичка зі створення і поширення пропаганди,

основна мета якої – змусити українців повірити, що саме влада України винна у відсутності електроенергії. Як зазначають аналітики Центру протидії дезінформації, на думку рашистів, через таке ІПСО українці почнуть мітинги в різних містах, що допоможе ворогу перемогти у війні. Як бачимо, російські маніпулятори переконують, що відсутність світла – це наслідок «хитрощів» нашої влади, а не ракетних обстрілів, які вивели з ладу майже половину енергосистеми України, бо вони не обстрілюють цивільну інфраструктуру. Ми з вами чудово розуміємо, що тривале перебування без світла – серйозне випробування для емоційного стану людини, а дехто, піддаючись стресу, підхоплює неправдиві меседжі рф, навіть не замислюючись, якої шкоди завдає їх поширення, замість того, щоб проявити в цій важкій ситуації терпіння, коли відновлення пошкоджених об'єктів відбувається цілодобово, та підтримати дії влади й ЗСУ.

На що ж треба звернути увагу, щоб розпізнати ІПСО, маніпулятивні новини? Потрібно дозувати інформаційні канали, перевіряти сумнівну інформацію та не піддаватися її впливу, скориставшись порадами, розробленими нами на основі матеріалів В. Кобко [8], Ю. Каздобіної [6] та С. Субботи [9]).

1. Відстежувати новини в кількох перевірених джерелах (це збереже вам нерви та заощадить час). Для цього з'ясувати, чи можна довіряти каналу / каналам, звідки ви черпаете інформацію, можливо, це один із каналів, які координує країна-агресор.

2. Підписатися на два-три перевірених інформаційні канали та два розважальні. Це дозволить знизити загальне навантаження та комбінувати сам контент.

3. Встановити новинний ліміт, обмеживши кількість новин, що ви споживаєте щодня: якщо ваша діяльність або ваша життєва ситуація не залежить від оперативної обстановки, читати новини лише кілька разів на

день.

4. Зменшити час, який ви проводите в соціальних мережах, адже трапляється, що ми часом навіть не помічаємо, як взяли до рук гаджет «на хвилинку» та «загубилися» в інформаційному просторі на кілька годин.

5. Не скролити стрічку новин перед сном, під час їжі, прогулянки та відпочинку з друзями (згадайте слова професора Преображенського із «Собачого серця»).

6. Читати коментарі та повідомлення лише від людей, які є фахівцями та роз'яснюють ситуацію, а не намагаються заспокоїти або залякати.

7. Емоції – перший індикатор, який може підказати, що цей наратив – ІПСО, бо будь-яку інформацію ми спочатку сприймаємо через емоції, які спонукають нас до дій, і тільки потім, через деяких час, ми «вмикаємо» голову.

«Якщо ви щось прочитали чи подивилися відео й у вас з'явилося сильне бажання кудись бігти, щось писати, комусь дзвонити, то, з великою долею вірогідності, ви стали жертвою ІПСО» [6], ймовірно, на вас намагаються впливати.

8. Не поширювати новини лише тому, що поділяєте точку зору автора або приймаєте одну зі сторін конфлікту.

9. Читати не тільки заголовок. Прочитавши новину до кінця, ви можете з'ясувати, що її текст жодним чином не пов'язаний із заголовком або ж не здатний підтвердити його правдивість.

10. Звертати увагу на те, чи відповідають контенту новини світлини, що супроводжують її.

11. Підписатися на фактчекерські ініціативи (наприклад, проєкти StopFake, БезБрехні, «НотаСнота», подкаст «Русский фейк, іді на***!», ютуб- чи телеграм-канал Центру протидії дезінформації тощо) й періодично їх читати.

12. Визначити для себе кілька джерел, які відповідають за сказане чи написане, а якщо трапляються помилки, визнають їх.

13. Коли прагнете вступити в дискусію в соцмережах, переконатися, що розмовляєте з реальною людиною, а не ботом. Пам'ятати, що російські ІІСО підживлюють самі українці, які потрапляють на «гачок» маніпуляторів і поширюють зрадницькі настрої в коментарях.

14. Новину, що викликає сумніви, можна надіслати у фактчек-бот «Перевірка» (<https://gwaramedia.com/perevirka-razom-smozhemo/>). Протягом доби ви отримаєте підтвердження чи спростування інформації.

Коли ми сприймаємо інформацію, усвідомлюючи, що вона спрямована на те, щоб «не просто змусити людину повірити в щось, а привести її до певної дії чи бездії, і намагаємось зрозуміти, кому й для чого було б вигідно поширювати таку інформацію, – ми вже є значно менш вразливими до інформаційно-психологічних впливів» [6].

Отже, ми бачимо, що для того, аби не потрапити на гачок ІІСО, неякісних новин потрібно дбати про інформаційну гігієну й споживати інформацію / новини про війну тільки з надійних перевірених ресурсів, з переліком яких можна ознайомитися за покликанням: <https://tyzhden.ua/rosiia-siie-paniku-v-sotsmerezkhakh-os-perelik-nadijnykh-informatsijnykh-majdanchyiv/>.

Висновок. Щоб ІІСО негативно не впливали на наше психічне і фізичне здоров'я, потрібно потурбуватися про те, аби зменшити шкідливий вплив медіанавантаження на організм, стати стійкішими до дезінформації, а для цього варто не нехтувати інформаційною гігієною.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білоусенко Ольга Що таке інформаційно-психологічні операції і як їх розпізнати [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/29009/2022-02-23-shcho-take->

informatiyno-psykhologichni-operatsii-i-yak-ikh-rozpiznaty/

2. Війна за мізки. Як розпізнати ПІСО – інформаційно-психологічні операції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://media.zagoriy.foundation/velyka-istoriya/vijna-za-mizky-yak-rozpiznaty-ipso-informaczijno-psykhologichni-operacziyi/>

3. Данилович Катерина Інформаційно-психологічні операції, або немає сечі терпіти борошна росіян. 21 Грудня 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://svidomi.in.ua/page/informatsiino-psykhologichni-operatsii-abo-nemaie-sechi-terpity-boroshna-rosiian>

4. Івано-Франківськ в умовах війни: погляди мешканців та переселенців (16 квітня 2022). 19.04.2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ratinggroup.ua/research/regions/ivano-frankovsk_v_usloviyah_voyny_vzglyady_zhiteley_i_pereselencev_16_aprelya_2022.html?fbclid=IwAR3rwQu9J4JLe17pNe1LNBnoAUgjjGQxZ07gO4JQJILX7h0XEB5UNcTKfoY

5. Інформаційні вкиди російсько-української війни. НотаСнота, РЦСП, 2022. 21 с.

6. Інформаційно-психологічна війна: Україна її точно не програє. 28.05.2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3494447-informacijnopsihologiczna-vijna-ukraina-ii-tocno-ne-prograe.html>

7. Інформаційно-психологічна операція – що це таке і як з цим працює росія. 27 квітня 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.6262.com.ua/news/3377832/informacijno-psihologiczna-operacija-so-ce-take-i-ak-z-cim-pracue-rosia>

8. Кобко Владислава Як розпізнати російські інформаційно-психологічні операції та протидіяти їм (інструкція). 23-01-2023. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://freeradio.com.ua/iak-rozpiznaty-rosiiski-informatsiino-psykhologichni-operatsii-ta-protydiaty-im->

instruktsiia/

9. Суббота Спартак Інформація, що травмує: як читати новини без шкоди для психічного здоров'я. 15.10.2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.liga.net/ua/society/opinion/travmiruyuschaya-informatsiya-kak-chitat-novosti-bez-vreda-dlya-psihičeskogo-zdorovya>

10. Ті, хто стали переселенцями вдруге, не очікують на швидке завершення війни – Андрій Сухарина. 13 травня 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://dif.org.ua/article/ti-khto-stali-pereselentsyami-vdruge-ne-ochikuyut-na-shvidke-zavershennya-viyni-andriy-sukharina>

11. Що таке ІПСО, чому важливо це знати і які операції зараз проводить Росія проти України. 5 Березня 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tyzhden.ua/shcho-take-ipso-chomu-vazhlyvo-tse-znaty-i-iaki-operatsii-zaraz-provodyt-rosiia-proti-ukrainy/>

12. Що таке російські інформаційно-психологічні операції (ІПСО)? 15 березня, 2022. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://hromadske.radio/podcasts/viyna-informatsiynyy-marafon/use-zalezhyt-ne-vid-toho-chy-otiamliat-sia-khoroshi-ruskiie-a-vid-toho-chy-vytrymaiemo-my-psykholohynia-pro-rosiys-ki-psykholohichni-operatsii>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7991514>

***МИТНИЙ БЕЗВІЗ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРОК ДО ЄДИНОГО МИТНОГО
ПРОСТОРУ ТА ПОВНОПРАВНОГО ЧЛЕНСТВА В ЄС***

***О. М. Богдан, старший викладач кафедри документознавства та
української мови***

***Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»***

Як відомо, наша країна давно й остаточно обрала курс на євроінтеграцію, коли 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Слід зазначити, що після підписання цього документа Україна отримала не тільки можливість інтеграції в ЄС, а й обов'язок поступово імплементувати своє національне законодавство до законодавства Європейського Союзу. І тут найважливішим і навіть ключовим для успішних та ефективних міжнародних економічних відносин із західними партнерами стає процес імплементації саме митного законодавства.

З 01.10. 2022 року набрав чинності Закон №2510-ІХ «Про внесення змін Митного кодексу України щодо окремих питань імплементації глави 5 розділу ІV Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яким Україна долучається до двох важливих конвенцій: Конвенції про спільний транзит та Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами. У мас-медіа ті зміни, що почали відбуватися в митній сфері в наслідок дії цього закону, охрестили митним безвізом.

Віднині Україна зобов'язана в роботі митниці користуватися Новою комп'ютеризованою транзитною системою (New Computerized Transit

System – NCTS), з якою вже працюють митниці 35 країн. По суті, NCTS – це програмний продукт, який об'єднує митні служби країн-учасниць Конвенції в одне велике спільне інформаційне поле, що дозволяє швидко обмінюватися митними даними, завдяки чому підвищується безпека транзиту товарів, його ефективність та контрольованість. Якщо коротко, то учасники ЗЕД (зовнішньоекономічної діяльності) країн-учасниць мають можливість переміщувати товари Європою за досить простим і прозорим принципом «один транспорт – одна декларація – одна гарантія». Розглянемо цей принцип детальніше.

Один транспорт. Підприємство, яке отримало статус АЕО (авторизованого економічного оператора), тепер може розпочинати або завершувати транзит товару в себе на складі, бо має право на самостійне пломбування товару. Раніше пломби накладалися митницею відправлення, тобто, для накладання митної пломби слід було транспортувати товар до зони митного контролю.

Одна декларація. Віднині процес переміщення товарів відбуватиметься без зайвої бюрократичної тяганини, бо оформлюється лише одна декларація типу Т1, яка може бути оформлена всередині країни, і якої буде достатньо для проходження митних кордонів усіх країн-учасниць Конвенції, тобто вона зберігатиме чинність для всіх країн на маршруті товару.

Одна гарантія. Тепер здійснювати експортні операції можна без бронювання на митниці живих коштів: відповідними фінансовими органами видається загальна фінансова гарантія, усі гарантійні кошти один раз вносить продавець товару, який оформив першу декларацію в країні-експортері. При чому за певних умов забезпечення базової суми фінансової гарантії може бути зменшене на 50 і навіть на 70 відсотків, або взагалі учасник ЗЕД може бути звільнений від оформлення гарантії.

На нашу думку, приєднання до NCTS повинно привести до таких

цілком прогнозованих наслідків.

По-перше, зменшення часу на проходження митних процедур, що особливо важливо для нашої країни саме за умов війни, бо зараз, за офіційними даними, 70 відсотків товарів, які раніше проходили через чорноморські порти, транспортується автотранспортом, що призводить до великих черг на митних постах, та економія коштів, необхідних для гарантування товарів.

По-друге, зменшення корупції на митниці й скорочення можливостей для ухиляння від сплати митних зборів. Дуже важливо, щоб митні платежі сплачувалися по-чесному, бо, за даними уряду, митні надходження складають близько 35 відсотків надходжень до Державного бюджету України.

По-третє, спрощені митні формальності стають доступними не тільки для підприємств, що мають статус АЕО, а й для широких бізнес-кіл України, що, безсумнівно, поживавить економічні відносини.

По-четверте, у стосунках з митницею бізнес отримує так зване «право бути почутим», що відповідає європейським практикам. Тепер перед прийняттям несприятливого рішення митні органи повинні надіслати зацікавленій особі повідомлення про свій намір, а зацікавлена особа має право протягом 30 днів подати письмове заперечення та додаткові документи або відомості.

Отже, можемо зазначити, що приєднання до вищезгаданих Конвенцій є для України як майбутнього члена ЄС позитивною подією, яка заохочує українських підприємців до чесного ведення бізнесу, що в результаті викличе в Європі більшу довіру до нашої країни. Запровадження митного безвізу – це дійсно важливий крок до єдиного митного простору та повноправного членства в ЄС.

СЕКЦІЯ IV
ВІЗУАЛЬНІ ПРАКТИКИ
В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Комм Д. Д., ст. гр. Дизайн 2021-1

«Зміна духовних цінностей у сучасному світі»

(відеоесе за серіалом «Чорне дзеркало»),

**науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент кафедри
суспільно-гуманітарних дисциплін ХНУБА Кунденко Я. М.**

Юрко Є. Р., ст. гр. Дизайн 2021-1

«Трансформація соціальних зв'язків в інформаційному суспільстві»

(відеоесе за фільмом «Нерв»)

«Філософські питання цифрового світу»

(відеоесе за фільмом «Матриця»)

Гавриленко А. А., ст. гр. ГРС 2021-1

«Криза традиційних цінностей у воєнний період розвитку суспільства»

(відеоесе за фільмом «3 міркувань совісті»)

Бобришева Д. Д., ст. гр. ГРС 2021-3

«Соціопсихологічні аспекти у фільмі «Вигнанець»

Романенко В. І., ст. гр. ЛОГІС 2021-1

«Зворотній бік геніальності» (відеоесе за фільмом «Ігри розуму»)

Ласкорунська М. Ю., ст. гр. ЛОГІС 2021-1

«Постапокаліптичний світ: людина та машина»

(презентація за фільмом «Фінч»)

Айдуганова Є. А., ст. гр. ЛОГІС 2021-1
«Множинні розуми сучасної особистості»
(презентація за фільмом «Спліт»)

Бондар М. І., ст. гр. ЛОГІС 2021-1
«Проблема віртуальної реальності та штучного інтелекту»
(у фільмі «Перевага»)

Клюєва С. В., ст. гр. ОМ 2021-1
«Значення наукової творчості жінок в історії філософії»
«Філософська основа Аніме»
(презентація за фільмом «Ерго Проксі»)

Дюбіна Н. С., ст. гр. ОМ 2021-1
«Проблема свободи вибору
в постаполіктичній ситуації сучасного світу»
(відеоесе за фільмом «Філософи: уроки виживання»)

Степаненко А. О., ст. гр. ОМ 2021-1
«Людина суспільства споживання»
(відеоесе за фільмом «Бійцівський клуб»)

Замліла Є. О., ст. гр. ОМ 2021-2
«Філософія буддизму» у фільмі «Сім років у Тибеті»

Левіцька Д. В., ст. гр. ГКЗ 21-1
«Філософія Григорія Сковороди» (відеоесе)

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ І. СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ. ІНФОРМАЦІЙНА СПРАВА	5
ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ КОМУНІКАЦІЙ. Прилуцька А. Є., професор ХАІ, завідувачка кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», Кузьмінова С. В., асистент кафедри психології Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ»	5
PERSUASIVE COMMUNICATION STRATEGIES AS A MANDATORY COMPONENT IN TRAINING MASTER'S DEGREE STUDENTS MAJORING IN INFORMATION, LIBRARY AND ARCHIVAL STUDIES. Karpenko O. O., PhD (in Pedagogy), Associate Professor, M. Ye. Zhukovskiy National aerospace university «Kharkiv Aviation Institute»	8
ТЕКСТИ АНГЛОМОВНИХ ДІЛОВИХ ЛИСТІВ (БРИТАНСЬКА ТРАДИЦІЯ). О. Л. Заверюченко, к. філол. н., доцент кафедри документознавства та української мови Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»	12
ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК У СУЧАСНИХ УМОВАХ. Парафійник Н. І., канд. філос. наук, доц. Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»	16
ДИНАМІКА ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ. А. І. Валькова, студентка. Науковий керівник – канд. із соц. ком., доц. Л. В. Кислюк, Національний аерокосмічний університет М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»	20
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НОРМАТИВНОГО ДОКУМЕНТНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ТРЕТЬОГО – ОСВІТНЬО-НАУКОВОГО – РІВНЯ В ЗВО УКРАЇНИ. А. Павлюк, студентка. Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Є. В. Дмитренко, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»	22

ДО ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ КООРДИНАЦІЇ ДЕРЖАВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ (НА ПРИКЛАДІ ІС «ДІЯ»). Д. Дзюба, студентка. Науковий керівник – канд. філол. наук, доц. Є. В. Дмитренко, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 25

ТИПОВА ІНСТРУКЦІЯ З ДОКУМЕНТУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ ІНФОРМАЦІЇ В ЕЛЕКТРОННІЙ ФОРМІ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРОК НА ШЛЯХУ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. Д. Д. Шандиба, студентка. Науковий керівник – старший викладач каф. 801 О. М. Богдан, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 29

ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧА ДОКУМЕНТАЦІЯ В ДІЯЛЬНОСТІ КАДРОВОЇ СЛУЖБИ. О. В. Комаровська, студентка. Науковий керівник – старший викладач О. В. Телюпа, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 32

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОКУМЕНТООБІГУ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ УКРАЇНИ. Петрова В. М., студентка. Телюпа О. В., старший викл. каф. 801, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 34

НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ДОВІДКОВО-ПОШУКОВОГО АПАРАТУ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНИХ УСТАНОВ. Д. В. Садова, студентка. Науковий керівник – старший викладач каф. 801 О. М. Богдан, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 37

ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК У СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ. М. Матюшко, студентка. Науковий керівник – старший викладач О. В. Телюпа, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 40

ВЕБСАЙТ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ РОБОТИ СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕКИ. С. В. Серета, студентка. Науковий керівник – старший викладач каф. 801 О. М. Богдан, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 43

УМІННЯ СКЛАДАТИ РЕЗЮМЕ ЯК СКЛADOVA ЗДАТНОСТІ
СТУДЕНТІВ ЗВО ДО ЕФЕКТИВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
УКРАЇНОМОВНОЇ КОМУНІКАЦІЇ. Коновченко О. В.,
канд. філол. наук, доцент, Національний аерокосмічний університет
ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 47

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНИЙ ФЕНОМЕН.
Студентка спеціальності 029 Національного аерокосмічного
університету ім. М.Є. Жуковського «ХАІ» – Петрушинська І.О.
Науковий керівник – Прилуцька А.Є., канд. філос. наук, доцент на
кафедрі 801 51

СЕКЦІЯ II. ФІЛОСОФІЯ. КУЛЬТУРА.....54

СУЧАСНА ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА ЯК ФАКТОР
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ. А. Є. Прилуцька,
професор Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «ХАІ», І. О. Компанієць, студентка 54

ЩОДО ФЕНОМЕНУ ЛЮДСЬКОГО БУТТЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ В
УКРАЇНІ. Д. В. Богатирьов, аспірант кафедри філософії. Науковий
керівник – доктор філософських наук, проф. І. В. Чорноморденко,
Київський національний університет будівництва і архітектури 57

РОЗПОДІЛ КУЛЬТУРНОГО КАПІТАЛУ ТА ДУХОВНОСТІ ПІД
ЧАС ВІЙНИ. С. В. Янковський, доктор філософських наук, доцент,
доцент кафедри культурології Маріупольського державного
університету 60

ФІЛОСОФІЯ ДУХОВНОСТІ ЯК ДЖЕРЕЛО ПЕРЕМОГИ.
О. С. Пономарьов, професор, М. К. Чеботарьов, доцент,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут» 67

СЕКЦІЯ III. ІСТОРІЯ. ПРАВО. ПСИХОЛОГІЯ. ПЕДАГОГІКА 75

ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ
ОСОБИСТОСТІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОГО
ІНФОРМАЦІЙНОГО ФАХІВЦЯ АЕРОКОСМІЧНОЇ ГАЛУЗІ.
З. І. Гирич, д-р пед. наук, професор, Національний аерокосмічний
університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний
інститут» 75

УКРАЇНСЬКА КОСМІЧНА ІНЖЕНЕРІЯ. Надія СЕВЕРИН, канд. філос. наук, доцент, завідувачка кафедри гуманітарних наук, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут». Віктор СЕВЕРИН, канд. мистецтвознавства, доцент кафедри «Дизайн середовища», Харківська державна академія дизайну і мистецтв 80

«ОСНОВОПОЛОЖНИК ПРАКТИЧНОЇ КОСМОНАВТИКИ» С. П. КОРОЛЬОВ. Надія СЕВЕРИН, канд. філос. наук, доц., завідувачка кафедри гуманітарних наук Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» 84

TRANSFORMATION OF GENDER EQUALITY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN IN THE CONTEXT OF THE COVID-19 PANDEMIC. G. Urankhayeva, Doctor of Political Science, Professor of the Department of General Education Disciplines, Semey Medical University, Republic of Kazakhstan, M. Ramazanov, faculty member of the Department of General Education Disciplines, Semey Medical University, Republic of Kazakhstan 89

ЕЛІТА В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ. Розумний Владислав, студент. Науковий керівник – канд. філософськ. наук, доцент Чмихун Світлана, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 93

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ ЧИННИКИ ДИТЯЧОЇ ТРИВОЖНОСТІ. Карпенко Марія, студентка. Науковий керівник – канд. філос. наук, доцент Чмихун Світлана, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 96

ЯК НЕ СТАТИ ЖЕРТВОЮ ІПСО ПІД ЧАС ВІЙНИ. Г. А. Дегтярьова, завідувач кафедри методики навчання мов і літератури, д. пед. н., Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти» 98

МИТНИЙ БЕЗВІЗ ЯК ВАЖЛИВИЙ КРОК ДО ЄДИНОГО МИТНОГО ПРОСТОРУ ТА ПОВНОПРАВНОГО ЧЛЕНСТВА В ЄС. О. М. Богдан, старший викладач кафедри документознавства та української мови, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» 110

СЕКЦІЯ IV. ВІЗУАЛЬНІ ПРАКТИКИ В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	113
Комм Д. Д., ст. гр. Дизайн 2021-1 «Зміна духовних цінностей у сучасному світі» (відеоесе за серіалом «Чорне дзеркало»), науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент кафедри суспільно-гуманітарних дисциплін ХНУБА Кунденко Я. М.	113
Юрко Є. Р., ст. гр. Дизайн 2021-1 «Трансформація соціальних зв'язків в інформаційному суспільстві» (відеоесе за фільмом «Нерв») «Філософські питання цифрового світу» (відеоесе за фільмом «Матриця»)	113
Гавриленко А. А., ст. гр. ГРС 2021-1 «Криза традиційних цінностей у воєнний період розвитку суспільства» (відеоесе за фільмом «З міркувань совісті»)	113
Бобришева Д. Д., ст. гр. ГРС 2021-3 «Соціопсихологічні аспекти» у фільмі «Вигнанець»	113
Романенко В. І., ст. гр. ЛОГІС 2021-1 «Зворотній бік геніальності» (відеоесе за фільмом «Ігри розуму»)	113
Ласкорунська М. Ю., ст. гр. ЛОГІС 2021-1 «Постапокаліптичний світ: людина та машина» (презентація за фільмом «Фінч»)	113
Айдуганова Є. А., ст. гр. ЛОГІС 2021-1 «Множинні розуми сучасної особистості» (презентація за фільмом «Спліт»).....	114
Бондар М. І., ст. гр. ЛОГІС 2021-1 «Проблема віртуальної реальності та штучного інтелекту» (у фільмі «Перевага»)	114
Клюєва С. В., ст. гр. ОМ 2021-1 «Значення наукової творчості жінок в історії філософії» «Філософська основа Аніме» (презентація за фільмом «Ерго Проксі»)	114
Дюбіна Н. С., ст. гр. ОМ 2021-1 «Проблема свободи вибору в постаполіктичній ситуації сучасного світу» (відеоесе за фільмом «Філософи: уроки виживання»)	114

Степаненко А. О., ст. гр. ОМ 2021-1	
«Людина суспільства споживання» (відеоесе за фільмом «Бійцівський клуб»)	114
Замліла Є. О., ст. гр. ОМ 2021-2	
«Філософія буддизму» у фільмі «Сім років у Тибеті»	114
Левіцька Д. В., ст. гр. ГКЗ 21-1	
«Філософія Григорія Сковороди» (відеоесе)	114

Наукове видання

Збірник наукових доповідей

XIV Міжвузівський семінар

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОГО
СОЦІОГУМАНІТАРНОГО ЗНАННЯ»**

Випуск 14

Українською та англійською мовами

Головний редактор – проф. ХАІ Прилуцька А. Є.

Технічна редакція:

Богдан О. М., Дмитренко Є.В., Заверющенко О. Л., Карпенко О. О.,
Коновченко О. В., Шленьова М. Г., Кравченко І. М.

Макетування:

Кравченко І. М.

Підписано до друку 22.02.2023

Формат 60x84/16. Папір офс.

Умовн. друк. арк. 6,97. Облік.-вид. арк. 4,67

Т. 50 прим. Замовлення 1/2023

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17

Видавничий центр «ХАІ»
61070, Харків-70, вул. Чкалова, 17
e-mail: izdat@khai.edu